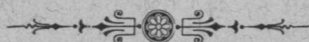


Leto XVIII.

Številka 8. in 9.

SLOVENSKI PRAVNIK.



Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani.



Odgovorni urednik:

DR. DANILO MAJARON.



V LJUBLJANI.

Natisnila „Narodna Tiskarna“

1902.

VSEBINA.

1. <i>Dr. Stanko Lapajne</i> : Zmota ali prevara?	225
2. <i>Dr. Karol Kadlec</i> : Temeljna vprašanja slovanske pravne zgodovine. (Dalje in konec.)	236
3. Razprava o justičnem proračunu v državnem zboru	248
4. Iz pravosodne prakse. Civilno pravo.	
a) Kako je z izjavo prodajalca konj, da ne jamči za napake. (§-i 934, 937 obč. d. z., čl. 278, 286 trg. zak.)	256
b) Družabnik v zmislu 27. poglavja obč. drž. zak.	260
c) Uslov valjane presude zbog propuštenja jeste zakonita dostava tužbe	266
d) Za zavarovanje denarne terjatve je moči po §-u 371 št. 2 izvrš. r. dovoliti eksekucijo brez izpričanja, kakeršno zahteva § 370 izvrš. r., temeljem menično-plaćilnega naloga tudi tedaj, če se proti njemu še v zakonitem roku treh dni ne podajo ugovori	267
e) K uporabi določbe §-a 243 c. pr. r.	268
f) Tožbe na plačilo najemščine proti konkurzni masi je vložiti po §-ih 49 in 55 jur. n. glede na vrednost tožbenega predmeta pri okranjnem sodišču	269
g) Pri rešitvi prošnje za vpis posojilnic v zadružni register ni zahtevati dokaza, ali je zadruga upravičena izdajati hranilnovložne knjižice	270
h) Sklep, s katerim kazensko sodišče odmeri stroške zastopnika proti lastni stranki, ni izvršilni naslov Kazensko pravo. Če se polaga v skledico tehtnice papir v namen, da se napačno tehta, to ni kvalifikovana goljufija §-a 199 c) kaz. zak.	271 273
5. Izpred upravnega sodišča.	
Predočba pomislekov zoper navedbe davčnega zavezanca v svrhu priredbe osebne dohodnine mora biti utemeljena	276
6. <i>P. pl. Radics</i> : Listek.	
Vojni členi za c. in kr. vojsko v slovenskem jeziku iz leta 1798. (Dalje in konec.)	281
7. Književna poročila	288

Slovenski Pravnik.

Leto XVIII. V Ljubljani, 15. septembra 1902. Štev. 8. in 9.

Zmota ali prevara?

Doktrina uči, da po določbah našega obč. drž. zakonika nima na pravna opravila, ki se presojuje po tem zakonu, z m o t a sama na sebi, če tudi bistvena in opravičljiva, nobenega vpliva, ampak le prevara od strani sopogodbjenika. Slučaji, v katerih pride zmota sama na sebi v poštev, so izjeme onega pravila in so v zakoniku izrečno in izključljivo naštet. Doktrina pripušča, da je s tem pravilom zakonik zavzel posebno samo-svoje in od rimskega prava različno, po nekaterih celo odlično stališče; ker se pa naš zakonik v drugih, »zmoti« sorodnih anomalnostih zvesto drži načel, od rimskih pravnikov dognanih, in ker je zmota anomalno dejstvo, katerega pomen sega daleč preko mej občanskega prava v javno, tako v civilno, kakor kazensko pravo, in ker v vseh teh disciplinah zahteva jednakega ravnanja, zato so neizogibna po obstoječi doktrini nasprotja v obč. drž. zakoniku samem ter med njim in ostalimi pravnimi disciplinami. Ta dejstva so mi vzbudila pomisleke proti obstoječemu uku; pogojena rešitev pa, katero je našel dosta težki problem ravnanja z zmoto v novem obč. zakoniku za nemško državo (§-i 119—124), me je zapeljala k tem vrsticam.

Z m o t a je nesoglasje med predstavo in njej odgovarjajočim dejstvom; prevara je po svojem postanku kvalifikovana zmota, ki je v zmislu določb našega obč. drž. zakonika (§-i 871—876) izziv zmote s strani sopogodbjenikove, ali pa zloraba zmote, ki nastane pri sopogodbjeniku po njem samem ali jo je tretja oseba v njem izzvala; zloraba more biti namerjena ali se pa dogodi vsled nemarnosti drugopogodbjenika. Napačni predstavi je za pravnika jednaka p o m a n j k l j i v a predstava, ker sta obe negacija prave predstave. Le prave predstave so vir normalni volji pravnega opravila. Glede na voljo vsakokratnega pravnega opravila pa se dele predstave, ki so jo vzbudile, v one, katere v svoji celokupnosti tvorijo namen pravnega opravila, in one, ki so dale le nagib k pravnemu opravilu. Zaradi tega moramo

razločevati, ali je zmota v konkretnem slučaju aficirala prve ali druge predstave, ali nam je opraviti z zmoto v namenu ali z m o t o v n a g i b u. Kakor se razloček med namenom in nagibom z ozirom na konkretne pravne posledice, torej relativno, da določiti natančno, če tudi čisto težavno, tako se dosledno lahko doseže tudi razločevanje med zmoto v namenu in nagibu, katero je za pravne učinke obeh anomalnostij najvažnejše. Pri zmoti v namenu nahajamo dalje razliko med slučajema, *a*) ko je zmota aficirala te pojedine predstave, in *b*) ko je duševni položaj misleca za percepcijo pravih predstav sploh nezmožen (pomanjkanje zavedanja v pijanosti, blaznosti in pod). Normalno jednostransko pravno opravilo sestoji iz pravih izraza pravega pravih pravih namena vsled nagibov, za prave poznanih; anomalno tako opravilo more torej trpeti na zmoti v n a g i b u, na zmoti v n a m e n u in v i z r a z u; slučaj zadnje zmote imamo pri mentalnem pridržku, ki pa ne pride dalje v poštev, ker se dejatelj zaveda nesoglasja med izrazom in voljo. Pri normalnih dvo- in večstranskih pravnih opravilih se elementi, pri jednostranskem opraviu našteti, ponavljajo pri vsakem udeležem pogodbeniku, in tolikrat so tudi možni defekti pri le-teh elementih; vrhu tega pri večstranskih pravnih opravilih treba materialnega soglasja volje pogodbenikov, katero pomanjkuje v slučajih nesporazumljenja in katero je le navidezno pri simulovanih pravnih opravilih.

Krog po zakonu veljavnih pravnih opravil mora biti manjši od kroga omenjenih normalnih pravnih opravil; načeloma in v prosoh prometu ne more noben zakonik računati z nepreglednimi in tajnimi nagibi, ki vodijo stranke do pravih pravih namena, in zato sloni še dandanes, kakor v rimskem pravu, veljavnost pravnega opravila na korektnosti njegovega namena brez ozira na korektnost nagibov k opraviu. Opravilo je po pravu veljavno, kjer je dano pravo poznanje vsebine vršečega se dejanja in njega neposrednih posledic, če tudi so bili nagibi k opraviu plôd zmote; zmota v n a g i b u nima vpliva na veljavnost opravila. Kjer pa pomanjkuje pravo poznanje vsebine vršečega se dejanja in kalijo napačne predstave pravih pravih namena, tam do dejanskega stanu, iz katerega izhajajo po zakonu pravne posledice, ni moglo priti, tam je ostalo le pri poskusu prav-

nega opravila, ki pa ni uspelo. Vsled zmote v namenu nameravano pravno opravilo ni moglo nastati, zato govorimo o negativnem učinku zmote.

Četudi načeloma veljavnost pravnega opravila ne more zaviseti od kakovosti nagibov, ki so dali povod k njemu, vendar noben zakonik ne more biti tako krut, da bi to, radi zmotljivosti pogodbenikov tako pogostem se ponavljajoče in često povsem opravičljivo dejstvo zmote v nagibu popolnoma prezrl. Zakoniki vpoštevajo zmoto v nagibu, vsak v svoji natančno začrtani meri; poudarjati je radi tega pred vsem pozitivno-pravni značaj vseh tozadevnih zakonskih določb. Da odstrani slabe, po zmoti v nagibu nastale posledice, voli zakon dvojno pot: *a)* zakon izbriše pri opraviilih posebne vrste in pri posebno važnih zmotah mejo med namenom in nagibom in podeli nagibu isto pravno veljavo, katero uživa namen (§-i 572, 901 o. d. z.); s tem stori v teh posameznih slučajih že zakon to, kar morajo sicer sami v svojo varnost ukreniti pri pravnih opraviilih dejatelji, ki dvojijo o istinitosti kakega nagiba, in mu podeli pravno vpoštevanje v obliki pogoja; *b)* zakon da veljavo pravnemu, pod vplivom napačnih nagibov nastalemu opraviilu, odredi pa, da iz zakonove moči poleg onih pravnih posledic nastane druga, ki ima namen prve popraviti; vsak zakonik hrani v svoji zalogi določeno množico pravnih lekov, s katerimi ozdravi ona, po rojstvu bolna bitja. V vseh teh slučajih zakonske remedure govorimo o pozitivnem učinku zmote. Če torej vsled zmote v namenu mora biti nično pravno opravilo, zamorejo ga pri zmoti v nagibu ozdraviti posebni pravni leki.

Poudarili smo že, da se na vprašanje, kedaj in v kakim meri more zmota v nagibu imeti pozitiven učinek, dá odgovoriti le s stališča pojedinega zakonika; zakoniki morajo tudi v tem imeti prosto roko, da prikrojijo množico in moč teh pravnih lekov po potrebi svojih več ali manj izobraženih podložnikov. Za naš občanski zakonik se menda teh korektivnih sredstev sistematično doslej še ni sestavilo, in tudi sam ne maram računati na popolnost te sestave; zanimiva pa je sestava že zastran tega, ker najdemo zopet enkrat združene na jednom pozorišču po celem zakoniku raztresene, največ po njih gospodarskem pomenu krščene pravne zavode, ki so vsi člani jedne verige in zasledujejo

jeden sam, jednak jim namen: popraviti vsled zmote v nagibu nastale posledice.

Taki slučaji so:

a) S pravnim opraviлом, ki trpi vsled zmote v nagibu, se je izvršila gospodarski ali neopravičena ali neprimerna premoženjska izmena pri pogodbenikih; udeležena pravna osebka sta resnično hotela nekaj oddati in nekaj sprejeti, ali oddajajoči je oddal radi zmote v nagibu (obogatenje), ali pa je sprejemajoči sprejel vsled zmote v nagibu (jamčenje); v obeh slučajih dovoljuje zakonik pravne leke: »conditiones indebiti, ob causam datam non secutam, sine causa, actio redhibitoria, actio quanti minoris,« radi prikratitve nad polovico in pod polovico. Zadnje omenjenega remedija trgovski in novi nemški obč. zakonik ne poznata več, in po našem obč. zakoniku je izključena rimskemu pravu lastna alternativnost med »a. redhibitoria« in »quanti minoris,« kar dokazuje popolno svobodo zakonikov v dovoljevanju teh lekov. Da le zmota v nagibu t. j. gotovih okolščinah, ki so zapeljale k izrazu opravielnega namena, daje pravico do onih lekov, in da so slednji v nasprotnem slučaju izključeni, potrjuje jasno besedilo §-ov 928, 935 o. d. z. in pri obogatenju izrečno § 814 nem. o. d. z. (»das zum Zwecke der Erfüllung einer Verbindlichkeit Geleistete kann nicht zurückgefordert werden, wenn der Leistende gewusst hat, dass er zur Leistung nicht verpflichtet war . . .«).

b) Pravno opraviło sloni na dobri veri glede obstanka gotovih okolščin, katerega zakon za nameravane pravne posledice zahteva in kateri pomanjkuje pri dotičnem pravnem opraviłu. Noben zakonik se ne more odtegniti vpoštevanju dejstva dobre vere, ki pa v svojem bistvu ni eklatanten slučaj zmote v nagibu. Pri posesti v dobri veri definuje § 326 o. d. z. določno: »v dobri veri poseduje tisti, ki ne ve . . .«, da spada v njegovi posesti se nahajajoča stvar drugemu.« Pomen dobre vere je dalekosežen v vsakem zakoniku, v novem nemškem o. z. še obsežnejši kot v našem: po določbah §-ov 367, 371 824 o. d. z. véde dobra vera v gotovih slučajih do prvotne pridobitve lastnine, oz. zastavne pravice (§ 456), v zmislu § 932 nem. o. z. splošno pri premičninah; §-i 329—334 o. d. z. določujejo koristi posesti v dobri veri; v zmislu §-ov 1463, 1493 o. d. z. je dobra vera najvažnejši

zahtevek priposestovanja; na dobri veri počiva načelo javnosti zemlj. knjige (§ 443) itd. V vseh teh in podobnih slučajih bi vsled zmote, kateri je jednaka nevednost glede obstanka gotove pravnovalne okolščine n. pr. lastnine tradentove, ne moglo priti do nameravane pravne posledice, da ni zakon dobri veri podelil posebnega pozitivnega učinka. Ta pozitiven učinek je v nekaterih slučajih dobre vere posebno krepak, ker se ž njim (§ 367 in pod.) zahtevek lastnine pri predniku prezre in dobra vera sama ustvari prvotno lastnino pri prejemniku. Kjer pomanjkuje dobra vera, tam je zakon ta pozitiven učinek zmote v nagibu izključil izrečno ali na tihoma (§ 368, §-i 335—36 in dr.).

c) Zakon ne trpi pravnih opravil, ki so sicer veljavno nastala, ki pa se snujejo iz zmote v nagibu, katero je izzval ali zlorabil nasprotnik v pogodbi; v teh slučajih prevare ima zapeljanec že po odškodninskem pravu pravico zahtevati od zapeljivca, če mu dokaže krivdo (§ 1295 o. d. z.), postavitev v prejšnji stan; toda brez ozira na te pravne posledice in poleg njih daje zakon prevaranemu pravico, da razruši in uniči vsled prevare sklenjeno pogodbo; ta uničevalni pozitiven učinek zmote v nagibu daje tudi naš obč. drž. zakonik v §-ih 871—876, kar dokazuje besedilo §-a 877: »kdor zahteva razrušitev pogodbe radi pomanjkanja privolitve . . .«. (Prim. § 123 nemški o. z.)

Doktrina uči drugače; ona ne vidi v določbah §-ov 871—877 o. d. z. zakonito normiranega pozitivnega učinka zmote v nagibu, ampak negativen učinek s prevaro tekmujoče, vsake zmote sploh, in izvaja iz omenjenih zakonovih določb ves nauk o zmoti. Doktrina uči: po našem zakoniku ni zmota, kakršna si bodi, tisti činitelj, ki vpliva na veljavnost pogodeb, ampak prevara od strani sopogodbnika; v slučaju prevare je pogodba za zapeljanega neveljavna, zanj ne nastane nobena zaveza in on more tožiti na deklaracijo ničnosti pogodbe. Sicer pa, če je zmota, kakršna si bodi, nastala brez sodelovanja sopogodbnika, če jo je izzval tretji ali naključje in sopogodbniku ni bila in ni mogla biti znana, je pogodba pravoveljavna: kar izhaja iz izraza volje pogodbnika kakor njegova volja, to se v prilog nasprotniku, ki ni v slabi veri, fingira za pravo pogodbnikovo voljo (t. zv. načelo zaupanja). Le v slučajih §-ov 57, 58, 570 o. d. z. (po drugih tudi §-a 1385 o. d. z.) more že zmota sama brez

ozira na njen postanek imeti vpliv. — Krainz se je pokazal toliko občutljivejšega za logično umevanje nauka o zmoti, da v slučajih prevare ne zahteva ničnosti pravnega opraviila, ampak »eine positive Gegenwirkung«. Sicer pa z malimi izjemami tudi Krainz hodi z navadno običajno razlago zmote po naših obč. drž. zakonih, katera zajema svojo utemeljenost iz površnega besedila zakona, a ni segla v bistvo zavoda in se je premalo ozirala na psihološko discerniranje posameznih slučajev zmote. Dosledno s svojo razlago završuje Krainz svoj nauk o zmoti z besedami: »Hienach wird der wesentliche und unwesentliche Irrtum (sc. zmota v namenu po autorju) einerseits und der Motivenirrtum andererseits . . . im österr. Rechte ganz gleich behandelt.« Prepad med tem izrekom in gori iz psihološkega razkroja slučajev zmote dobljenim stavkom, da ima zmota v namenu le negativen, zmota v nagibu pa more imeti pozitiven učinek, je preglobok, da ne bi opravičeval pomislekov proti obstoječemu nauku. Pri njih naštevanju se na dve za pravnika sicer važni lastnosti zmote, na nje bistvenost in opravičljivost ne bomo ozirali, ker sta vprašanju, katerega rešitev si tu stavimo, popolnoma tuji.

»Načelo zaupanja« pred vsem ne more zase zahtevati veljave splošnega pravila za ravnanje z zmoto po obč. zakoniku; ne le iz vmestitve dotičnih zakonovih, določb med občnimi zahtevki za veljavne pogodbe, ampak zlasti še iz njih vsebine, kjer je ponovno govor o »drugem delu,« o sopogodbeniku, je razvidno, da »načelo zaupanja« pride lahko do veljave pri dvo- in večstranskih, da pa ni uporabno pri jednostranskih pravnih opravilih. Za le-ta pogrešamo v zakoniku splošnejših določeb o vplivu zmote; imamo jih pa jasno izvedene pri najimenitnejšem jednostranskem pravnem opraviilu, pri naredbah poslednje volje. Za te naredbe zahteva § 565 pred vsem voljo, ki mora biti preudarjena, resna, prosta sile, prevare in bistvene zmote; nadpis k §-u 570 šteje bistveno zmoto med vzroke nezmožnosti za poslednje naredbe, § 570 sam pravi, da bistvena zmota volitelja učini naredbo za neveljavno; po § 572 more iste posledice imeti celo zmota v nagibu; te zakonove besede podajo jasen dokaz, da ima to, kar z znanstvenega stališča imenujemo zmoto v namenu, pri naredbah poslednje volje le negativen učinek, da iste

vsled zmote v namenu sploh niso nastale. Ni razloga, zakaj bi pravilo, ki velja za najvažnejše jednostransko pravno opravilo, bodisi »per analogiam«, bodisi »argumento ex contrario« iz pozitivnih zakonovih določb ne veljalo za vsa ostala; zato so vsa jednostranska pravna opravila vsled zmote v namenu nična. — Iz navedenega izhaja zajedno napaka doktrine, da določbo §-a 570 o. d. z., ki je le izraz samostojnega načela, šteje med izjeme splošno veljavnega, t. zv. načela zaupanja.

Pri analizi slučajev zmote v namenu smo že zgoraj razločevali dve vrsti anomalnostij, in med drugo *b)* šteli vse slučaje pomanjkanja zavedanja v pijanosti, blaznosti in podobno. Ako bi interpreti našega zakonika pojмили zmoto v tem pravem obsegu, bi bili morda že sami izločili iz območja njih »načela zaupanja« navedene slučaje nedostatnega zavedanja; kajti iz točnih zakonovih določeb (§-i 565, 566, 869) izhaja, da so v takem stanju storjena pravna opravila nična brez ozira na njih postanek in na dobro vero sopogodbениkovo glede tega stanja; tudi praksa (razs. najvišjega sodišča z dne 20. aprila 1898 in 26. maja 1898) izreka pogodbe, sklenjene v pijanosti, za nične, ne da bi dalje zasledovala, v kakem razmerju stoji k pijanosti trezni nasprotnik.

Na ta način smo omejili mogočo veljavo »načela zaupanja« na gori ad *a)* navedene slučaje zmote v namenu pri dvo- in večstranskih pravnih opravilih; tu pa moramo priznati, da krije smoter, ki ga naj doseže načelo zaupanja, zdravo jedro v sebi. Dočim more namreč jednostransko pravno opravilo motiti le nesoglasje med voljo in izrazom volje dejateljeve, treba je pri pogodbah materialnega soglasja v volji dveh pogodbenikov, ki poznata in slišita drug drugega izraz volje, ne pa volje same; zakon mora varovati pogodbenika v zaupanju, da od nasprotnika izražena volja odgovarja tudi njegovi istiniti volji, in po mnenju autorjev obč. drž. zakonika imajo pogodbeniki celo »pravico« na to zaupanje. Vpošteva je to »pravico« je po obični razlagi naš obč. zakonik pripustil veljavnost pogodb na podlagi fingiranega soglasja volje pogodbenikov; posledica temu je, da stopi pri nas na mesto škode, ki bi jo radi logične ničnosti takih pogodb trpel oni, ki je zaupal, in katera bi vrholela v negativnem njegovem interesu na sklepu pogodbe, pozitivna škoda, ki jo trpi zmotljivec

in katero čini izvršitev pogodbe, sklenjene brez njegove volje. Za zakonik, kateri se sicer tako trdovratno oklepa človeške volje, češ, da je jedini, pravne premembe, bodisi pravna opravila ali delikte, stvarjajoči činitelj, se mi zde tako krute posledice nerazumljive.

Prijetno iznenadijo na tem mestu odnosne določbe novega nemškega obč. zakonika, ki so načeloma pravilno in ob enem pravično uravnale med pogodbenikoma posledice, nastavše iz nezakriviljene zmote jednega izmed njih. § 119 pravi: »Wer bei der Abgabe einer Willenserklärung über deren Inhalt im Irrthume war oder eine Erklärung dieses Inhaltes überhaupt nicht abgeben wollte, kann die Erklärung anfechten, wenn anzunehmen ist, dass er sie bei Kenntniss der Sachlage und bei verständiger Würdigung des Falles nicht abgegeben haben würde...« § 122 dopolnjuje: »Ist eine Willenserklärung... auf Grund des § 119... angefochten, so hat der Erklärende, wenn die Erklärung einem Anderen gegenüber abzugeben war, diesem, anderenfalls Jedem Dritten den Schaden zu ersetzen, den der Andere oder der Dritte dadurch erleidet, dass er auf die Gültigkeit der Erklärung vertraut, jedoch nicht über den Betrag des Interesses hinaus, welches der Andere oder der Dritte an der Gültigkeit der Erklärung hat.«

Po našem obč. drž. zakoniku se zmotljivca ne da primorati, da bi povrnil podobno škodo svojemu dobrovernemu nasprotniku, in to izhaja iz okolščine, da pozna naše odškodninsko pravo le načelo krivde, a načelo provzročnosti same pa z malenkostnimi izjemami nikjer. Vkljub temu, da ostane zaupajoči nasprotnik brez te odškodnine, če pride »načelo zaupanja« ob veljavo, trdim, da so tudi po našem obč. zakoniku pogodbe vsled zmote v namenu same že nične brez ozira na prevaro in da ta zakonova določba ni obsežena v §-ih 871—877 o. d. z. Za to trditev imam nastopne razloge:

1. Vsaka pogodba, ta glavna oblika, v kateri se vrše premembe v pravnem stanju, je osnovana glasom §-a 869 o. d. z. (tudi nadpisov k §-om 55, 869) na soglasni resnični volji pogodbenikov. Pripoznanje pogodeb, ki se opirajo na fingirano soglasje te volje in za kakršne se z ozirom na §-e 871—877 zavzema

»načelo zaupanja,« bi se postavilo pred vsem v nasprotje z zahtevki §-a 869. Če pa je določbe §-ov 871—877 smatrati za izjemo zahtevkov §-a 869, potem se je čuditi, da zakonik te dalekosežne izjeme ni točneje označil.

2. Tehnika zakonika bi zahtevala, da je v §-ih 871—877 le govor o zmoti v nagibu; zmota v namenu je dejstvo, ki voljo izključuje, zmota v nagibu in sila jo le omejujeta. Naštevši pozitivne zahtevke za veljavno pogodbo v §-u 869, je imel zakonik, če v teh določbah ni ob enem že odgovoril na vprašanje glede posledic, kadar pomanjkujejo ti pozitivni zahtevki, preiti neposredno k nauku o zmoti v namenu; zakonik pa preide v §-u 870 koj k voljo omejujočemu dejstvu sile in potem v §-ih 871—877 naravno k drugemu slučaju omejene volje: k zmoti v nagibu.

3. Pisatelji so edini v tem, da ima prevara v smislu §-ov 871—877 le relativen učinek t. j. da se more le zapeljanec upreti proti veljavnosti pogodbe, sklenjene s pomočjo prevare. Pri zmoti v namenu, smo zgoraj videli, do eksistence intendiranega pravnega opravila sploh ne pride, nego ostane pri poskusu in pravnega opravila ni; kjer pa nekaj ne obstoji, tam ne more obstojati za nikogar. Če torej §-i 871—877 govorijo o relativnem učinku, je to dokaz, da je imel zakonodavec na mislih s prevaro tekmujoče slučaje zmote v nagibu, kjer je nameravana pogodba resnično nastala, kjer pa zakon dovoljuje poseben lek, odstraniti in uničiti pogubno pogodbo, a pravico uničenja poljubno omeji na gotove udeležnike pri pogodbi.

4. Prevara je v smislu zakonovih določb izziv ali zmote pri sopogodbeniku ali zloraba pri njem nastale zmote; vsled jasnega izreka zakona (§-ov 871, 875) je zakonodajec tu mislil na zmoto, pri kateri je mogoč i izziv i zloraba; če je oboje mogoče pri zmoti v nagibu, se mi zdi, da zmoto v namenu (v svojem točnem znanstvenem pojmu) pač more zlorabiti, ne pa izzvati sopogodbenik.

5. Med slučaji zmote v namenu smo, držé se vsakdanje običajne razlike, razločevali slučaje pomanjkanja zavedanja od ostalih slučajev aberacije volje. Elementi namena in nagiba so z ozirom na vsakokrat nameravane posledice opravił precizno ločeni; tega strogega razločevanja med slučaji pomanjkanja za-

vedanja in ostalimi zmotami v namenu, ki ga dela le manj vestna vsakdanja govorica, dušeslovec ne bo mogel potrditi. Če smo pa zgoraj dokazali, da so vsa, v nezavedanju storjena pravna opravila sama ob sebi nična, mora potem isto veljati za vse slučaje zmote v namenu sploh.

6. Jezik zakonika me vzlic besedilu §-a 876 preje podpira, nego bi mogel govoriti proti zastavljenemu dokazu. Ker zakonodajec zakona ni pisal za psihologe in tudi ni mogel uporabiti terminov, od mlajše psihologije dognanih, je mislil besedo »Irrthum« gotovo v pomenu, ki ga ima v priprosti govorici; tu pa se »Irrthum« skoro da krije s tem, kar imenuje psiholog »Motivenirrrthum.« V slučajih delovanja v nezavednosti ne govorimo nikdar o delovanju »v zmoti« in tudi za ostale prave slučaje zmote v namenu rabimo markantnejše in finejše izraze: *zareči*, *zadeliti se*, *zavoziti* in *zapeljati* (sich *versprechen*, sich *vergreifen*, § 570: *verfehlen*; podobno v franc. in ital. jeziku). Gotovo pa sem se »zmotil,« kadar sem kupil slabo blago mesto dobrega itd.

7. Kadar se primerja razločevanje, katero vrši med slučaji zmote v namenu in nagibu dušeslovna veda, in ono, katero je zvršil v že večkrat navedenih določbah naš obč. drž. zakonik, tedaj postane jasno na prvi mah, da si ti dve razločevanji ne držita vselej koraka: kar so rezultati dušeslovno izobraženih pravnikov (Zittelman) dognali za priproste slučaje zmote v nagibu n. pr. zmote v osebi, različnih njenih lastnostih, v množici že individualiziranega predmeta itd., to spada po obč. zakoniku in njega se često držéči praksi v skupino zmot v namenu. Posledica temu je, da je skupina zmot v namenu po našem obč. zakoniku dosti gostejša in skupina zmot v nagibu dosti redkejša, nego bi naj bila po nauku tozadevnih ved, in nadaljnja posledica, da načela negativne funkcije zmote v namenu naš zakonodajec, ki je pomotoma med slučaje zmote v namenu štel tudi nekatere zmote v nagibu, niti sprejeti ni mogel za svojo skupino zmot v namenu; zakonik se je moral izogniti generalni veljavi načela negativne funkcije zmote v namenu, ker je pri tem imel v mislih tudi gotove slučaje zmote v nagibu, ki ne morejo nikdar imeti le-te negativne funkcije. Na mesto onega načela je potem postavil načelo prevare, katerega radi iste okolščine, ker šteje med slučaji zmote v na-

menu tudi zmote v nagibu, ni mogel omejiti na zadnje imenovane, ampak mu je dal veljavo za vse slučaje zmote.

Če se spozna to, kakor je po sorodnih vedah danes dognano, napačno razločevanje zakonodajca, spozna se ob enem prave določbe našega obč. zakonika o zmoti.

Z ozirom na postulate abstraktne pravniške vede, katerih ne more prezreti noben zakonik in ki je dognala ono pomoto našega zakonodajca, z ozirom na to, ker ta pomota v besedilu zakonika, ki je po njegovi izdaji za interpretacijo edino mero-dajno, ni tako določno izražena, da bi besedilo ne pripuščalo druge razlage; vpoštevaje potem vse ad 1.—7.) navedene razloge in pomisleke proti dosedanji doktrini rešimo najspornejši vprašnji o učinku zmote v tem-le smislu:

1. Zmota v namenu (v znanstvenem pomenu besede) ima pri pogodbah negativen učinek brez ozira na prevaro; pogodbe so radi nje nične, arg. ex contr. § 869.

2. Določbe §-ov 871—877 veljajo samo za slučaje zmote v nagibu (v znanstvenem pomenu besede); s prevaro tekmujoča zmota v nagibu ima pozitiven učinek, in prevarani pogodbenik zamore uničiti pogodbo, sklenjeno pod njenim vplivom; »zmota« v §-ih 871—877 pomeni le »zmoto v nagibu«.

Ni izključeno, da bi bili ta dva stavka izrekli že avtorji zakonika, če bi jih ne bila gori omenjena zmota zapeljala na manj varne poti.

Judikatura ima malo priložnosti, iti na dno v ta vprašanja, ker je naš zakonik za prevaro sprejel tako širok pojem, da bo z zmoto tekmovala navadno tudi prevara, in potem je razsodba jednostavna; ne maram pa tu zamolčati, da je doktrina s svojim »načelom zaupanja« večkrat zapeljala judikaturu do jako laksnega pojmovanja prevare (prim. razs. št. 6860 Gl. U.). — V jednom praktično zelo važnem slučaju pa, ki je že (brzobjavka Köln-Frankfurt) in še more vznemirjati pravnike, bi se morala na podlagi te razprave izdana sodba drugače glasiti, nego jo uči obstoječa doktrina. Po le-tej se je po posredovalcu sklenjena pogodba, kljubu temu, da je posredovalec voljo pogodbenika bil napačno sporočil, praveljavno sklenila in obstoji, da le nasprotnik

posredovalčeve zmote ni zlorabil. V smislu naše razprave pa bi se moralo soditi, kakor sedaj izrečno določuje § 120 nem. o. d. z.: »Eine Willenserklärung, welche durch die zur Übermittlung verwendete Person oder Anstalt unrichtig übermittelt worden ist, kann unter der gleichen Voraussetzung angefochten werden, wie nach § 119 eine irrthümlich abgegebene Willenserklärung.«

V literaturi, kolikor jo poznam, mi stoji večinoma nasproti že večkrat opisana doktrina, podpirajo me pa nekateri odstavki pri Ungeru in neka uporaba v Randovi »lastnini« (zmota pri tradiciji).

Dr. Stanko Lapajne.



Temeljna vprašanja slovanske pravne zgodovine.

Spisal docent **dr. Karol Kadlec.**

(Dalje in konec.)

Razprava Balzerova poziva k pripombam o nekaterih njenih mislih. Začnimo takoj z naslovom predmeta, za kateri gre. Balzeru ne vgaja dosedaj običajni naslov »slovansko pravo« in »zgodovina slovanskega prava«. Mesto tega termina mu rabi »primerjajoča zgodovina slovanskih prav.« V tem zmislu se je izrekel že v svojem prejšnjem delu »O obecnym stanie nauki prywatnego prawa polskiego i jej potrzebach.¹⁾ Že iz tega poimenovanja bi se zdelo, da je pri naziranju predmeta samega zavzel stališče dokaj različno od ostalih znanstvenikov. V resnici pa ni tako. Četudi Slovani niso ustvarili nikdar skupnega prava slovanskega, dopušča vendar i Balzer eksistenco skupnega prava slovanskega vsaj v praveku, ko so tvorili Slovani jeden narod z jednim skupnim jezikom. Prvotna praslovanska načela so podlegla izpremembam, kakor hitro so se Slovani razdelili, in kakor hitro so vzniknile med njimi posamezne narodne individualitete. Na prvotnih skupnih principih so gradili posamezni slovanski narodi dalje, vsak seveda na svoj poseben način, in

¹⁾ Prim. mojo razpravo. Nekolik kapitol z oboru slovanského práva (Osvěta 1894, tudi separ. str. 19.).

poleg tega prejemale tuje vplive. Tako je dobivalo vsako slovansko pravo nasproti pravu ostalih slovanskih narodov gotovo individualno barvo. (Balzer rabi besedo *naleciałość*.) Pri vsem tem pa je vendar ostalo prejšnje skupno ogrodje vseslovanskega prava, ostali so prvotni praslovanski pravni principi. Teh temeljev slovanskega prava ni lahko odkriti. Pravnih spomenikov iz one dobe, ko se Slovani še niso razcepili na posamezne narode, seveda nimamo. Dotične skupne temelje prava vseh slovanskih narodov moramo torej iskati tako, da iz pravnega razvoja vseh posameznih slovanskih narodov abstrahiramo vse, kar ima krajeven individualni kolorit, dokler ne pridemo do temeljev, ki so pravu vseh slovanskih narodov skupni. Po tem pa še nismo z delom pri kraju. Po abstrakciji dospemo sicer lahko do konstatiranja, da so gotove pravne uredbe ali gotove norme skupna lastnina vseh Slovanov, ni pa še s tem razrešeno vprašanje, ali so te pravne uredbe ali norma izključna lastnina slovanskih narodov, mari so znane poleg Slovanom še drugim narodom ali skupini drugih narodov. Imamo-li torej odkriti temeljna načela slovanskega prava kot posebne pravne celote nasproti drugim pravnim celotam (nasproti pravu drugih narodov), moramo načela slovanskega prava primerjati z načeli drugih prav. Če pa opazimo, da so v slovanskem pravu in v pravu drugih narodov ali celih skupin narodov gotove skupne pravne uredbe ali norme, bo to dokaz, da dana pravna uredba ali norma nista značilna posebnost slovanskega prava, nego da sta bolj splošnega kova. Karakteristikon slovanskega prava tvorilo bo torej le to, kar se ne nahaja v pravu ostalih narodov. Seveda bo treba ozirati se tudi na prave uredbe in norme, ki se nahajajo v pravu drugih narodov, vsaj dotlej, ko so se morebiti v Slovanih razvile tudi pri uredbah, skupnih z drugimi narodi, nekake individualne (slovanske) posebnosti.

Kot je videti, ni lahko delo, postaviti celo zgradbo slovanskega prava tako, da bi se koj na prvi pogled razločevala od zgradb ostalih prav. Četudi Balzer ne opozarja na ravnokar navedene težkoče, si je dobro v svesti dela, da je uloga naše vede težavna, da, zdi se nam, da gleda na možne uspehe našega preiskavanja vse preveč skeptično. Ne upa si niti sanjati o tem, da bi bili kdaj v stanu reproducirati celi prvotni organizem slo-

vanskega prava, in zagadelj noče rabiti naslova »slovansko pravo« in »zgodovina slovanskega prava«, temveč pravi, da »bo primerjajoča zgodovina slovanskih prav zmerom obdržala v vedi legitimacijo«, In vendar si ne mislimo, da je smoter, za katerim stremi naša veda, naj jo že imenujemo zgodovino slovanskega prava ali primerjajočo zgodovino slovanskih prav, tako nedogleden, kakor si ga misli prof. Balzer. Nam se zdi, da se ono »nezaupanje v lastne sile«, katero opazuje čislani poljski znanstvenik pri historiki slovanskega prava, v tej stvari javlja pri njem samem. Etnologijski pravniki in sociologi, poglavitno Angleži¹⁾ in tudi že Nemci²⁾ so skušali spisati t. zv. vseobčno pravno vedo, ki bi podajala sliko temeljnih pravnih oblik pri vseh narodih celega sveta. Ti poskusi so vsaj danes zelo drzni, vendar ako si upajo posamezniki na delo tolikega dosega, dvomilo bi se, morda vendarle iz prevelike bojazljivosti o tem, da se enkrat posreči rekonstruirati celi organizem prvotnega slovanskega prava. Ako se pa v ostalem ne menimo za drzne poskuse, spisati vseobčno pravno vedo, moramo pokazati vsaj na manj drzne poskuse, razložiti bistvo samo nekaterih pravnih celot, na primer pravo katerekoli skupine arijskih narodov ali temelje starega prava arijskega itd. Sijajen dokaz tega, da niti poskusi podobne vrste niso zastonj, je podal prof. B. W. Leist s svojim spisom *Alt-arisches jus gentium* in posebno z delom *Alt-arisches jus civile* (Jena 1892 in 1896). Dalekosežni so rezultati njego-

¹⁾ Navedeni naj bodo zlasti J. F. Mac-Lennan, autor spisov *Studies in Ancient History* (1876), *Totemism* (1869—70) in dr., Morgan L. H., autor dela *Ancient Society* (1877, nem. od Eichhoffa in Kautskega 1891) in pripravljeno delo k njemu *System of consanguinity and affinity of the human family* (1869), Tylor E. B., autor spisov *Early history of mankind and of civilisation* (1865, 3. izd. 1878; nem. 1866) in *Primitive culture* (1871., 3. izd. 1891, 2 zv.; nem. 1873), Spencer H., autor dela *Study of sociology* (1873, 18. izd. 1897; nem. od Marquardsena, 1875, 2 zv.) in dr.

²⁾ Navesti treba zlasti A. H. Posta, avtorja spisov *Die Geschlechts-genossenschaft der Urzeit* (1875), *Der Ursprung des Rechts, die Anfänge des Staats- u. Rechtslebens, Bausteine für eine allgem. Rechtswissenschaft* (1881), *Studien zur Entwicklungsgeschichte des Familienrechts* (1889); *Grundriss der ethnologischen Jurisprudenz* (1894—1895) in dr. Dalje naj bodo navedeni Bachofen, Kohler in dr. — Od Slovanov treba navesti posebno Kovalevskega in Darguna (ki je pisal nemški).

vega preiskavanja na polju mnogo nepristopnejšem, nego je slovansko pravo, ki je le sestaven del arijskega prava. Ako pa zategadelj tuji učenjaki ne izgubivajo nade, da se da sestaviti popolna slika pravne kulture, ki je mnogo starejša in od nas dosti bolj oddaljena, bilo bi znak malosrčnosti, če bi se že naprej mislilo, da se ne da sestaviti popolna slika starega slovanskega prava.

Popolnoma soglašamo s prof. Zigelom, da bi o eksistenci posebnega slovanskega prava, ki naj se razlikuje od drugih prav, morali soditi deduktivnim potom, pa če bi tudi ne imeli nobenih dokazov, da tvorijo Slovani, kar se tiče temeljev njih prava, jedno samo celoto. Že Danilevskij je v svojem spisu *Россія и Европа* (I. izd. 1871) rekel — poleg nemškega historika Rückerta — da je v historiji ljudstva moči opazovati nekoliko kulturno-historijskih tipov. Vsako pleme ali rodbina narodov, ki rabijo poseben jezik ali blizu sorodne jezike, tvori poseben kulturno-historijski tip, pri čemur se sicer misli, da so ta plemena zmožna večjega historijskega razvoja in da so že stopila iz otroške dobe. Vsa kulturna delavnost narodov se da razdeliti v štiri sfere: versko, osobitno kulturno (vedo, umetnost, obrt), politično in socialno-ekonomijsko. Nekateri historijski tipi so razvili večjo energijo v jedni iz onih sfer, nekateri zopet v drugi sferi. Tako so razvili višjo kulturo v sferi verstva (monotheismus) Židje, v osobitni kulturi so se pa zopet odlikovali Grki itd. Deset kulturno-zgodovinskih tipov se je po Danilevskem že pojavilo v zgodovini. To so tipi: egipčanski, kitajski, asirsko-babilonsko-feničanski, indijski, iranski, židovski, grški, rimski, novosemitski ali arabski in germansko-romanski ali evropski. V nedolgi dobi bo ulogo igral nov tip, slovanski. Dočim so ostali tipi javljali svojo kulturno delavnost le v jedni sferi ali kvečjemu v treh sferah, določeno bodi slovanstvo k višjemu delu, da bi namreč razvilo kulturo v vseh štirih zgoraj navedenih sferah, t. zv. četvero-temeljno kulturo.

Ni treba pripominjati, da izgublja v posameznostih nauk Danilevskega vsak dejstveni temelj. Osnovan je bolj na čutu kot na znanstveni podlagi, in to posebno, kjer govori o slovanstvu. Kljub temu se ne da tajiti, da je v razvoju ljudstva v resnici moči določiti kulturne celote, naj se že kličejo kulturno-zgodo-

vinski tipi ali drugače. Pravo je le gotova stran kulture, in ako se posamezne kulturne celote razločujejo druga od druge, moči je i v področju prava odbirati gotove posebnosti ali individualitete plemen. Post rabi v svojem spisu *Über die Aufgaben einer allgem. Rechtswissenschaft* za ta pojem izraze *Rechtskreis* ter *Rechtsgebiet*, pravni krog in pravno polje. V Evropi so po njem te pravne individualitete: baskijske, zapadno-arijske individualitete (pravo keltsko, grškorimsko, germansko, litavsko-slovansko in ostala prava zapadnoarijska, kot albansko, armensko, osetsko), pravo kavkaških narodov (Lezgincev, Čečencev, Čerkesov, Gruzinov, Svanetov, Mingrelcev in dr.) in pravni okoliš mongolsko-tatarskih narodov, živečih v Evropi (Fincev, Permjakov, Zirjanov, Votjakov, Čeremisov, Mordvinov, Čuvašev, Nohajcev in potem pa madjarsko pravo). V Aziji so po Postu tile pravni krogi: prava semitskih narodov (asirsko-babilonsko, židovsko, arabsko), prava vzhodnoarijska (indijsko in eransko), pravo Tibetancev in himalajskih narodov, prava dravitskih narodov, prava narodov Zadnje Indije, kitajsko pravo, pravo Japonskega in Koreje, pravno polje uralsko-altajskih narodov (pravo Samojedov, finskih debel Azije, Punguzov, Mongolov, Tatarov). In podobno razločuje Post posamezne pravne individualitete pri oceanskih, američanskih in afričanskih narodih.

Eksistenco posebnega slovanskega prava dopuščajo torej, kot je videti, ne le slovanski učenjaki, ampak tudi etnologijski pravniki neslovanskega pokoljenja. Seveda, kakšne so karakteristične posebnosti letega skupnega slovanskega prava nasproti pravom drugih narodov, resp. skupin narodov, to dosedaj ni preiskano, to je stoprav naloga bodočnosti. Do sedaj slutimo in čutimo le bolj instinktivno, da eksistuje posebna pravna individualiteta slovanska, a na čem ta individualiteta sloni, ne moremo navesti podrobno. Poznamo sicer obliko mnogih pravnih uredbe, v čem pa se te uredbe na karakterističen način ločijo od podobnih pravnih uredbe drugih narodov, za sedaj ne vemo. To pa nas ne sme strašiti. Na poti, katero smo enkrat začeli, moramo korakati naprej, dokler se morda končno enkrat ne približamo vendarle zaželenemu smotru. In glavna stvar, neučakani ne smemo biti. Res je, da uspehi dosedanega preiskavanja v področju slovanske pravne zgodovine danes niso še znatni, ali to drugače

niti ni moglo biti. Teh le malo delavcev na polju slovanske pravne zgodovine ni moglo izvršiti čuda. In če bi v ostalem bilo tudi več delavcev, bili bi mi danes vendarle še daleč od ideala.

Uspeh preiskovanja v stroki slovanske pravne zgodovine gre roko v roki z napredkom v pravni zgodovini drugih narodov. Le primerjajoč pojave, razodevajoče se v pravni historiji drugih narodov, more historik slovanskega prava dospeti tja, kamor bi drugače ne prodril. V prvi vrsti je seveda treba zbrati kar največji material slovanskega prava ter ga obdelati po popisni primerjalni metodi v mejah pravnega razvoja med vsemi posameznimi slovanskimi narodi, toda ta metoda ne zadošča dotlej, dokler ne bi hoteli na temelju dobljenih rezultatov rešiti vprašanja, kakšne so karakteristične lastnosti slovanskega prava. Na to vprašanje moči je odgovoriti le, če se je primerja s pravi drugih narodov. In zato, ker spada v področje slovanske pravne zgodovine preiskavanje, kakšno lice je imela posebna pravna kultura slovanska, ne more se naš studij omejevati le na popisno primerjalno preiskavanje na slovanskem ozemlju, ampak razširiti se mora tudi na primerjanje s tujimi pravnimi kulturami. Pri svojem studiju moramo skratka poleg navedene popisne primerjalne metode v okviru posameznih slovanskih prav uporabljati še historijska data o prvotnem pravu sedanjih kulturnih in že izumrlih narodov in poleg tega tudi etnologijsko metodo, katere rabi t. z. etnologijska pravna veda, ki se opira na premislek, da se iz današnjega pravnega reda mnogih narodov in plemen, stoječih na nizki stopinji kulture, da pri skrbnem uvaževanju okolnosti soditi o nekdanjem pravnem redu narodov, stoječih danes na dosti visoki stopinji. Le po tej metodi se je nekaterim etnologom posrečilo rešiti gotova pravna, do sedaj nejasna vprašanja.

Etnologijsko metodo je uporabil tudi Ciszewski v svojem spisu *Wróżdza i pojednanie*, v katerem je razložil bistvo pokore v tem zmislu, da pokora ni nič drugega kot fikcija, simbol maščevanja. Priznavam, da je rezultat, do katerega je Ciszewski v svojem spisu prišel, važen,¹⁾ vendar bi s pomočjo pravne slovanske zgodovine same ne bil Ciszewski dosegel smotra. Kdor

¹⁾ Pr. moj referat o spisu Ciszewskega v *Národop. Sborníku Českoslov. VI. 1900*, str. 196—198.

pozna njegov spis, ve, da se mnogo bolj kot na slovansko pravo opira avtor na poročila, črpana iz življenja številnih primitivnih narodov, kjer je za svoj tema našel mnogo več tvarine, nego v slovanskem pravu. Zategadelj ne soglašamo z Balzerom, da nas pravne historike sramoti to, ko bistva uredbe pokore ni odkril pravnik, ampak etnolog. Primera s Ciszewskim, navedena v dokaz, da bi analitiška metoda vodila v pravu slovanskem do smotra, ako bi se je redno rabilo, ni torej prikladna.

Tudi z ostalimi primerami ne morem povsem soglašati. Jedna od njih je tale: Bilo je baje do sedaj nerešeno vprašanje, kako je prišlo do tega, da se je prvotna lastninska skupnost zadruga izpremenila pozneje v individualno lastništvo posameznih njih članov. To vprašanje rešuje Balzer na temelju izrazov sors, žreb, žrebij (navesti bi mogel tudi jugoslovanski ždrib ali ždribenica), s katerimi so se pri Slovanih imenovala zemljišča, ter pride do zaključka, da se je združno lastništvo z žrebanjem podeljevalo posameznim članom zadruga najprvo le za gotov čas (pri tem pa skupno lastništvo rodu ni nehalo) in šele pozneje za zmerom. Individualno lastništvo je vzniklo zato baje iz združnega lastništva. Mislim, da Balzerova primera ni prava. Kar se tu aplikuje na zadrugo, se nanaša pač prej na vaško občino ali marko (kot Rusi pravijo: mir, zemljiška občina). Pred vsem treba ugovarjati, da se v zadrugi ne podeljujejo zemljišča periodično posameznim članom; kakor hitro bi se to zgodilo, prejenjala bi zadruga. Saj ni bistveni znak zadruga le skupno stvarno pravo do zemljišč, ampak tudi skupno nerazdelno gospodarjenje in obdelovanje zemljišč. Poleg tega imamo nebrojno število primer ne le iz slovanskih zemelj, ampak tudi iz pravne zgodovine neslovanskih narodov, da so se izrazi sors, žreb in pod. rabili in se rabijo ravno o posameznih delih občinskega ali markinega ali mirovega lastništva. Iz Maurerja¹⁾ vemo, da so se posamezni zemljiški deleži, podeljeni od markine zemlje članom marke, imenovali pri Germanih deel ali deld (= del), Loos, Loosgut ali, kakor se je na Bavarskem reklo, Lus (Lusz), Luz (Luzz), Lüs (Lisz) in dr. Latinski viri rabijo

¹⁾ Einleitung zur Geschichte der Mark-, Hof-, Dorf- und Stadtverfassung (Monakovo, 1854), str. 79.

izraz sors. Toisto navaja tudi Laveleye¹⁾, Pertile²⁾, Costa³⁾ in dr. Tudi Maurer je že dokazal⁴⁾, da je iz markine lastnine vznikla individualna lastnina in po njem ponavljajo to drugi pisatelji, na pr. Post⁵⁾.

Na žrebanje kažejo tudi nazivi večjih kompleksov tal v ruski mirovi ustavi. Poleg navadnih terminov jarus, kon, stolb in drugih imenujejo se omenjeni kompleksi tudi žereb', metka, met, pomet.⁶⁾ Vsi ti izrazi nanašajo se na žrebanje, metanje žrebov, vendar se pojem, katerega označujejo, ne krije s pomenom besede sors ali Loos, kot je zgoraj naveden za germansko pravo.

Zanimivo je, da je tudi na Češkem in na Moravskem znana beseda los (žreb) in po zmislu sorodna jej beseda meslo v tem pomenu, kot se je rabil termin sors, Loos in pod. v germanskem pravu. Še danes imenujejo poljedelci v Trebonju zakupljene deleže občinskih ali graščinskih travnikov lose (pr. bavarsko Lusz). Podobno dokazana je na Moravskem beseda meslo (od metati) v pomenu del občinskega travnika, bregov ali nasipov.⁷⁾

Neglede niti na to, da se to, kar izvaja Balzer iz besed sors, žrebij i. dr. za slovansko pravo, nanaša tudi na pravno zgodovino drugih narodov, — menimo, da primera, katero on navaja, ne priča toliko o važnosti analitiške metode, kot prej o tem, da je moči tudi iz filologije zelo mnogo črpati za pravno

¹⁾ De la propriété et de ses formes primitives (Pariz, 1874, 4. izd. 1891), str. 90 in nem. predelanje Bücherjevo, Das Ureigenthum (Lipsko 1879), str. 75. — Da so v ostalem že Rimljani poznali besedo sors v pomenu zemljišče, navaja Festus (»sors patrimonium significat«). Pr. Fustel de Coulanges: La cité antique (16. izd., Pariz, 1898), str. 92 opom. 1., in Cuq: Les institutions juridiques de Romains (Pariz, 1891), str. 86. Podobno se je imenovalo pri Grkih zemljišče «λῆρος» (žreb).

²⁾ Storia del diritto italiano IV. (Turin, 1893), str. 279: »Il terreno dividevasi in mansi, sorti o corti«. — Na str. 280. opom. 67.: »Sors e manso sono la stessa cosa«.

³⁾ Colectivismo agrario en Espanna (Madrid, 1898), str. 341 in nasl. Deleži občinskih zemljišč imenujejo se na Španskem »la suerte«.

⁴⁾ N. m. §§-i 42, 44 in 48.

⁵⁾ Bausteine für eine allgemeine Rechtswissenschaft II. (Oldenburg, 1881), str. 196.

⁶⁾ J. Keussler, Zur Geschichte und Kritik des bäuerl. Gemeindebesitzes in Russland II. del, II. odd. (Petrograd, 1883, str. 9.)

⁷⁾ Ottov Slovník Naučný, t. Meslo.

zgodovino, seveda ako imamo za izvajanje iz filologije kako oporo iz pravne zgodovine.

Balzer bi tudi rad rešil vprašanje, kako je na Češkem in Poljskem vzniklo nižje plemstvo t. z. vladike, ter misli, da treba posebni družabni sloj vladik smatrati za ločitev od gotovih nižjih slojev, sam postanek čeških panov in poljske šlahte, kot sloje stoječe nad vladiki pa da treba priznati za poznejšnji faktum. (Str. 53.) Ta hipoteza je sicer mogoča, ali ker ni z ničemer utemeljena, ne vem, je li z njo rešeno že vprašanje postanka češkega in poljskega višjega plemstva. Res je izraz vladika v zmislu nižjega plemiča znan le češkemu in poljskemu pravu, vendar ima pravo južnih Slovanov za plemstvo v obče podobno ime (vlastele ali vlasteli). — Le mimogrede bodi omenjeno, da ni prava trditev na str. 53, kakor da bi izraz dedič (dziedzic) le na Češkem in Poljskem označeval gotovo družabno skupino. Saj je znana beseda dedič n. pr. tudi Polickemu statutu (čl. 21 влaстелe и дeдичи in drugi čl. Jagićevega izd.).

Ako smo pretresli nekoliko primer, ki jih navaja Balzer, smo to storili le zato, da bi pokazali, da nas niti analitiška metoda, kakor si jo predstavlja čislani poljski preiskovalec, ne privede k gotovemu smotru, k razjasnitvi posebne pravne kulture slovanske. Če hočemo priti do smotra, moramo pred vsem organizovati svoje delo, razdeliti se ob njem in poprej izvršiti pripravljalne korake. Gotovo je, da bi bilo poprej temeljito izdelati pravno zgodovino posameznih slovanskih narodov, in potem šele bi se moglo prestopiti k primerjajoči zgodovini slovanskih prav. Ker bi pa morali še dolgo čakati, predno se to zgodi, delajmo za sedaj monografsko in motrimo le posamezna vprašanja, seveda na popisno primerjajoči način. Resnica je, da bodo in da morajo biti rezultati našega preiskavanja za sedaj le polovični, ali to nas ne sme motiti. Boljše je ustaviti se na pol pota in dovršiti vsaj polovico dela, nego gnati se k smotru po krajšem potu, zaiti s pravega pota in potem izgrešiti smoter. Ta opazka ni morebiti naperjena proti osebi Balzerovi. Če tudi visoko čislamo dosedanje sijajne uspehe preiskovalne delavnosti prof. Balzera, zdelo se nam je vendar potrebno, razložiti tudi svoje lastno stališče, ki se ne vjema z Balzerovim. Ono lahko pojmovanje smotra je prav isto, proti čemur hočemo najbolj svariti

pri studiju pravne zgodovine slovanske. Kakor naj vsaka veda vodi k resnici, tako nam naj tudi pravna zgodovina slovanska poda pravo podobo slovanske pravne kulture. In odkritosrčno pripoznamo, da bi nam bila ljubša le nepopolna, vendar resnici se približajoča skica slovanskega prava, nego sijajna, v prekrasnih barvah izvedena slika tega prava, ki bi ne odgovarjala resnici. Mislimo tudi, da ni sedaj ugodna doba za velike analize, ker zavisi redna analiza od presoje številnih okolnosti danega slučaja. Če one okolnosti niso zadostno znane, potem se more nasledek analize prevreči v fantome, kateri se danes izrekujejo in jutri preklicujejo.

Posebno pa je treba pri studiju slovanske pravne zgodovine paziti na to, da ni že karakteristična posebnost vse to, kar se kaže v pravu vseh posameznih slovanskih narodov. To je na pr. uredba rodbinske zadruga, o kateri misli danes le malo učenjakov, da je lastnina edinole slovanskega prava. Preiskovanja tujih učenjakov, posebno Laveleya, Mainea, Hearn, Kohlerja, Posta, Leista, Cohna in dr. so dognala, da je moči to uredbo jemati za občen pojav v pravu najštevilnejših in najrazličnejših narodov. S tem pa seveda ni rečeno, da ne bi združna uredba kazala v pravu slovanskem nasproti pravom drugih narodov gotovih posebnih znakov, kajti tako individualno barvo imajo tudi vseobčni pravni ustavi, znani najrazličnejšim narodom. Gre le za to, da se zagotovi ono individualno posebnost slovanskega prava. In to se zagotovi, ko bomo deloma boljše poznali življenje starih Slovanov (mnogo še pričakujemo od arheologije), in deloma če bomo nasledke preiskavanja v pravu slovanskem primerjali z nasledki, h katerim se je dospelo po studiju v krogu drugih prav.

Ne zdi se nam, da so vzroki gotovega zastajanja v naši vedi deloma nesvestnost smotra, na kateri naj gre slovanska pravna historija, deloma napačna preiskovalna metoda in deloma nezaupanje učenega sveta, da se pride po dosedanjih nasledkih preiskavanja nekoč do večjih rezultatov.

Kar se tiče smotra naše vede, smo v tem s prof. Balzerom edini, da mora zgodovina slovanskega prava pred vsem eksistovati sama sebi na voljo, in dalje da bodi sredstvo k popolnejšemu poznavanju prava posameznih slovanskih narodov. S tem

pa se seveda zmoti našega predmeta ne konča. Pravna zgodovina slovanska ima, kakor je že Zigel opomnil, oni daljši namen, da bi se z nje pomočjo pojasnilo tudi pravo drugih azijskih, poglavitno zapadnoevropskih narodov. In poleg tega ima, dodavamo mi, ravno v naši mnogonarodni državi nov daljši namen, da bi dopolnjevala dosedanjo pomanjkljivo sliko pestrega pravnega razvoja avstrijskoogerskih dežel. Če se ne oziramo na poljsko pravo, ki spada šele eno steletje v okvir narodnih prav avstrijskoogerske monarhije, imamo pravno zgodovino dveh slovanskih narodov, češkega in hrvatskega, ki moreta še mnogo prispevati k dokončanju slike celotnega pravnega razvoja v avstrijskoogerskih deželah. Dokler se ne bode pravo obeh teh narodov, in zlasti hrvatsko pravo, ki je do sedaj zelo malo obdelano, dobro preiskalo, bode se t. zv. državna zgodovina avstrijska na avstrijskih univerzah predavala pomanjkljivo. Pomanjkljiva bo tudi pravna zgodovina ogerska, katera izkazuje najprvo mnogo prvih starega prava slovanskega in potem mnogo institucij, skupnih s hrvatskim pravom. Sama zgodovina hrvatskega prava bo seveda zopet necela, ako se ne bodo zasledovali madjarski vplivi. V obče se bode vendar moralo enkrat čisto označiti razmerje med pravom ogerskim (ali madjarskim) na eni strani in med pravom hrvatskim na drugi strani. Saj je znano, da je veljalo od XVI. stol. na Ogerskem (in Sedmograškem) ter na Hrvatskem edno skupno zasebno pravo ogerskohrvatsko ali, kot se je v starejši dobi često navajalo, pravo ogersko.¹⁾ Popolnoma soglašamo s prof. Balzerom, da bodo morali slovanski pravni historiki pregledati tudi ogersko pravo. Kolikor se tiče virov, ne bo to lahko, ker je bila na Ogerskem, kot znano, tje do l. 1848. uradni in državni jezik latinščina, v kateri so spisani viri. Večje težkoče so pa z literaturo, katera se v poslednji dobi začenja veselo razvijati, nepristopna je pa vendar temu, ki ne zna madjarskega jezika. Odločilen nedostatek univerzitetnega studija v avstrijskih deželah je veliko preziranje ogerskega prava.

¹⁾ Tako na pr. se je imenovala zbirka skupnega prava ogerskohrvatskega Corpus juris hungarici. Tudi spis J. Markovicsa o zasebnem pravu ogerskohrvatskem (Budim 1830) ima naslov »Epitome institutionum juris hungarici privati.« Da se pod besedo Hungaria umeva tudi Hrvatsko, podajajo se v tem spisu številni dokazi.

Ogerskega prava se moderni, kolikor se ne tiče skupne ustave avstrijskoogerske, niti ne dotaknejo, in to, kar se podava v državni avstrijski zgodovini o državnem razvoju ogerskem, ne stoji v zadostnem razmerju k važnosti predmeta. Odkrito moramo priznati, da je na ogerskih univerzah in pravnih akademijah boljše preskrbljeno za studij avstrijskega prava, nego na naših univerzah za studij prava ogerskega. Pri rastočem pomenu in vplivu Madjarov ni pa morebiti ona doba predaleč, ko se bode v tej polovici države dajalo več pozornosti ogerskemu pravu. To bo na prospeh posredno i pravni zgodovini slovanski, ki bode dobila nekdam tudi morebiti večjo pozornost kakor do zdaj.

Vzroka malega napredka na polju naše vede ne iščemo tako, kakor prof. Balzer, niti v nedostatni metodi, o čemer smo že zgoraj izpregovorili, niti v malem zaupanju učenega sveta, da se naporno počasno delo na polju pravne zgodovine poplača nekoč s primernimi nasledki.

Po našem mnenju treba iskati vzrokov malih uspehov naše vede druge. Pred vsem marsikaterega ovira težkoča predmeta. Studij pravne zgodovine slovanske zahteva nekajletne temeljite priprave, in sicer deloma pravniške, deloma filološke. Kdor hoče priti v zgodovini slovanskega prava h kakim nasledkom, prisvojiti si mora najprej temeljne pravniške znanosti in potem tudi temeljito znanje vseh slovanskih jezikov, starih in novih, in poleg tega tudi znanje mnogih tujih jezikov, latinskega, grškega, nemškega, francoskega, italijanskega, v slučaju tudi madjarskega in rumunskega. Znanje tujih jezikov je potrebno deloma zatagadelj, ker so nekateri viri slovenskega prava pisani v tujih jezikih (latinski, grški, nemški, italijanski), deloma tudi vsled tega, da se seznanj s pravno literaturo, ki je spisana v tujih jezikih, in deloma tudi zato, ker je treba v svrhu primerjanja v poštev jemati vire tujih prav. Naš predmet je torej težaven. Na težkoče bi se pa dosti ne gledalo, ako bi se inače dolgoletni in naporni studij poplašal in tudi olajšal. Tega pogoja pa žalibog do sedaj ni. Razen edine varšavske univerze in velike šole beligradske ni na nobeni evropski univerzi posebne stolice za primerjajočo zgodovino slovanskih prav. Nemajhen vzrok malih uspehov dosedanega studija je tudi težkoča, dobiti v roke vseh potrebnih virov. Upravo javnih knjižnic v slovanskih de-

želah niso do sedaj spoznale za potrebno in do gotove meje niti ne morejo oskrbovati številnih in dragih pravnih virov iz pravnohistorijske literature posameznih narodov. In posameznik si more vse vire temmanj oskrbeti. — Posamezne historijskopravne literature slovanske niso razrešile poleg tega niti številnih temeljnih vprašanj, kot zlasti vprašanja o obsegu tujih pravnih vplivov itd.

Pri vsem tem pa smo prof. Balzeru hvaležni, da je sprožil temeljna vprašanja v krogu pravne zgodovine slovanske. Iz njegove razprave vidimo, da je vzrasel primerjajoči zgodovini slovanskih prav nov izdaten tvoritelj, ki ima v zgodovini slovanskih prav že časten kos dela za sabo, ter je torej za delavnost na novem polju kvalifikovan kar najboljšje. Srčno ga sprejemamo in mu v novem delokrogu želimo teh uspehov, katerih si je pridobil v zgodovini poljskega prava.



Razprava o justičnem proračunu v državnem zboru.

III. Jezikovna vprašanja.

V proračunski debati vsaj ni bilo govornika, ki bi ne bil prepričan, da mora sodnik imeti jezik naroda, med katerim službuje, v popolni oblasti. Nemec najradikalnejše vrste (Tschan) je celo izrekel popolnem umestno, da mora sodnik poznati tudi umovanje in čustvovanje dotičnega naroda; seveda je to resnico poudarjal samo zaradi imenovanja sodnikov češke narodnosti v nemške ali v mešane okraje, četudi so bili brez dvoma jezikovno popolnem vsposobljeni. Nemci se omenjenega principa drže samó, kedar se tiče njih naroda, za druge narode jim je še vedno uzor centralizacija z nemškim jezikom, čeprav naj se s tem potepta vsa pravica. V Čehih, kjer Nemci nimajo dovolj pravniškega naraščaja, zahtevajo, da se za njih okraje postavi posebni konkretalni status, ki bo rojenim Čehom nekako zaprt, a pri nas silijo jezikovno nesposobne rojake svoje v slovenske kraje, ter s pomočjo poslušne jim vlade proužročajo, da sodniki slovenske

narodnosti zastajajo ali vsaj prej ne pridejo v višji red, kakor Nemci, ki imajo morda toliko službenih let, a so bili doslej v statusu za njimi.

To sistematično rovanje je dobro osvetlil slovenski poslanec dr. Ploj, katerega govor je bil ob času natisnjen po dnevnikih, na katerega pa se hočemo še sklicevati.

Ob sebi je umevno, da so nemški govorniki navajali vsak slučaj, ko se je češko sodstvo baje pregrešilo proti ukazom sedanje vlade, ki je odpravila Čehom najbolj pravične Badenijske naredbe. Notranji poslovni jezik nemški, ki pa v obče še ni nikjer uzakonjen,¹⁾ je dal govorom mnogo tvarine, ter ocenjevali so češke uradne deske in štampile, ki so morda ostale iz Badenijske dobe. Čitajočim te govore nam je prišla misel, kako je že skrajni čas, da se pomen in obseg notranjega ter zunanjega poslovnega jezika razbistri tudi za slovenske okraje tako podrobno, kakor ga je n. pr. očrtal za češke poslanec Pantuček. Tega dela nam ni odlagati ne samo zato ne, ker bode očito, da sedanja germanizatorna praksa razglša marsikaj za notranji jezik, kar v resnici ni, temuč tudi zato ne, ker mora vlada vprašanje ob uradnem jeziku s Čehi dognati v prav kratkem času, ako noče imeti nove obstrukcije v državnem zboru in ker bi bilo za slovenske narodne interese nad vse pogubno, ako se vlada in Čehi o tem dogovore preko naših glav.

Čehom se je pač z večine boriti le še za notranji poslovni jezik, a druge narodnosti, razun italijanske in poljske, pa so zanemarjene tudi pri očitno zunanjem sodnem poslovanju. Marsikje velja še, kar je poslanec Wassilko rekel za Bukovino: da ne sodijo sodniki, ampak pisarji! Tu je treba zopet upoštevati govore hrvatskih in slovenskih poslancev, med temi J. Vencajza in dr. Ploja. Ako pomislimo podatke le-teh govorov in dejstva, ki so sploh znana, vsili se nam golo prepričanje, da nam zanesljivo pravičnega sodstva ne privoščijo. V tem oziru so poslanci slovanskih narodnosti morali z nova povdarjati, da se mnogi sodniki ne zmenijo niti za določila čl. XIX. drž. tem. zak. z dne 21. decembra 1867. št. 142 drž. zak., pripoznavajoča jednako pravico »v deželi navadnim jezikom« v šoli, v uradu

¹⁾ Glej „Slovenski Pravnik“ l. 1902. št. 10.

in javnem življenju, niti za dotične ministrske ukaze. Tudi slovenski poslanci so dokazali z dejstvi, da smo v mnogem na slabšem, kakor smo bili še nedavno, posebno pa neposredno za ukazom pravosodnega ministrstva z dne 18. aprila 1882.¹⁾ Na Slovenskem, Koroškem in tudi slovenskem Štajerskem so slovenski zapisniki s čisto slovenskimi strankami vedno redkejši, to pa v civil. in kazenskem postopanju. Vsled tega imamo nemške obtožnice proti obtožencem, ki ne umejo nobenega nemškega stavka. Tem govornikom treba po najboljših informacijah dostaviti, da se jednaki slučaji dogajajo tudi že na Kranjskem. Državna pravdništva napravljajo nemške obtožnice, ako se je tudi samo jeden obtoženec — po narodnosti in jeziku sicer Slovenec — izmed več obtožencev zagovarjal nemško, ker je pač nemški zapisnik bil preiskovalnemu sodniku priročnejši. Isto se dogaja, ako se je obtožnica napravila kar na orožniško, seve nemško ovadbo samo ali pa na podlagi nemških poizvedeb drugih, n. pr. rudarskih oblasti, kar se je v novejšem času zgodilo večkrat. Tudi na Kranjskem imamo že preiskovalne sodnike, ki slovenskih strank ne umejo in katere v resnici zaslišuje zapisnikar, navaden pisar! Nikdo ne more tajiti, da pri okrajnem sodišču v Kočevju še vedno posluje jedini kazenski sodnik, ki ne ume številnih slovenskih in nemško-kočevskih strank, kateremu je tolmač navaden pisar, in ki vse te okoliščnosti izrecno priznava. Omenjeno sodišče je izmed največjih na Kranjskem, za to mesto bi se bilo potegovalo več starejših pristavov, ko bi se bilo razpisalo, a da se ni, je uzrok samo ta, ker so hoteli v Kočevju imenovati Nemca in tako povečati »nemško posest«. Kazenska preiskava, ki se je vršila proti bivšemu pisarju in tolmaču tega mladega sodnika, je nedvomno pokazala, da ga je navaden pisar lahko varal na vseh konceh. Zato pa je odgovor, ki ga je podal minister pravosodja v seji poslanske zbornice dne 17. junija 1902 na interpelacijo dr. Ferjančiča o tem jako čuden in vreden, da se ga priobči. Ta odgovor slove:

»V seji dne 10. aprila t. l. so se gospodje poslanci dr. Ferjančič in tovariši pritoževali v interpelaciji na mene, da je bil brez konkurznega razpisa jezikovno nesposoben avskul-

¹⁾ Glej »Slov. Pravnik« l. 1889, št. 8 in 11, l. 1891. in l. 1898.

tant imenovan za sodnega pristava v Kočevju, čeprav je bilo jezikovno sposobnih prosilcev, ter so me vprašali, ali so mi bile pri predlaganju prosilcev dotične okolnosti naznanjene in kako morem opravičiti imenovanje omenjenega nesposobnega sodnega uradnika za Kočevje.«

»Čast mi je odgovoriti naslednje: Res je, da se zadnjič izpraznjeno mesto sodnega pristava za Kočevje ni posebej razpisalo; to opuščenje razpisa pa je zakonito in stvarno popolnem opravičeno, kajti po §-u 14. ces. pat. z dne 3. maja 1853. drž. zak. št. 81, ki je še v veljavi v zmislu § 19. zak. o sod. 59. se konkurzni razpis lahko opusti, ako so tekom kakega konkurza izpraznjena jednaka službena mesta. Ta pogoj je bil o tej priliki podan, ker sta bila takrat razpisana in redno razglašena dva konkurza za pristavski mesti na dvojezičnih krajih, in sicer za Ljutomer in Šoštanj. Opuščenje konkurznega razpisa pa je tudi stvarno popolnem upravičeno, ker omenjeno pristavsko mesto več kakor leto dni ni bilo zasedeno,¹⁾ ker je torej zasedenje tega mesta posebno nujno²⁾ bilo. Sicer pa se z opustitvijo razpisa ni razpostavil nobeden tistih prosilcev iz Kranjske, ki bi prosili premeščenja, ker je od izpraznjenja pa do zasedenja tega mesta proti pričakovanju pretekla daljša doba, v kateri bi prosilci, ki so morda hoteli³⁾ premeščeni biti, imeli dovolj časa, da bi bili vložili prošnje za premeščenje.«

»Z imenovanjem navedenega avskultanta sodnim pristavom v Kočevju pa se tudi ni nikdo izmed sodnega naraščaja kranjskega preskočil ali oškodil, ker se je ta avskultant imenoval točno v tistem redu, v katerem je bil uvrščen med soprošilci.«

»Nadaljno navedbo gosp. interpelanta, da za Kočevje imenovani sodni pristav ume samo nemški jezik, da torej pri tem sodišču ni poraben, lahko ugotavljam, da ima isti, kakor poroča okrajno sodišče v Kočevju, slovenski jezik pri pismenih rešitvah

¹⁾ in ²⁾ Kako to, da se je z zasedenjem čakalo vendar od srede novembra 1901., ko je bilo mesto za gotovo izpraznjeno, pa do konca februarja 1902, torej toliko časa, kolikor bi popolno zadostovalo za njega poseben razpis?!

³⁾ Kako pa naj so prosili, ko mesto ni bilo razpisano? Saj bi jim bilo novomeško predsedstvo po vsej pravici prošnje vrnilo, ker mesto L-ovo še ni bilo razpisano?

dovoljno v oblasti, da se sè strankami sicer res le počasno razume,¹⁾ da se pa z gotovostjo lahko pričakuje, da bode te težave premagal v doglednem času, ker mu je vedno²⁾ občevati s slovenskim prebivalstvom. (Dass derselbe im steten Verkehre mit der slovenischen Bevölkerung diese Schwierigkeit in absehbaren Zeit überwinden wird.)«

»A celó, ko bi navedeni uslužbenec znal samo nemški jezik, bi pri okrajnem sodišču v Kočevju imel opravila odveč, kajti po zadnjem ljudskem štetju šteje ta sodni okraj poleg 14.000 Nemcev okroglo samo 5000 Slovencev, vsled česar čisto nemška opravila popolnoma zadostujejo za delo ne samo enega sodnega pristava, temuč dveh konceptnih moči, če bi tudi samo nemško³⁾ umeli.«

Najodločnejega protesta je vredno načelo, ki je izraženo v zadnjem odstavku ministrovega odgovora, češ, da v jezikovno mešanih okrajih uradnikom ni treba znati obeh deželnih jezikov. To je tisto načelo, katero vlada za imenovanja na Spodnjem Štajerskem, kjer pravijo, da tam zna toliko ljudi nemški, da se že izhaja, četudi ne govore vsi uradniki popolnem slovenski. To, zdravi in zanesljivi justici skrajno nevarno načelo hoče se sedaj zanesti tudi na Kranjsko, za katero se je rado poudarjalo, da mora vsak uradnik znati popolnem slovenski, — seveda zato, da se je s tem utemeljevalo sistematično premikanje spodnještajerskih Slovencev na Kranjsko. Saj je poslanec dr. Wolffhardt v proračunski razpravi dne 22. maja 1902 izrecno priznaval, da imajo imenovanja v spodnještajerski justici namen »unsere taktische Position zu stärken« in jih je zaradi tega glasno odobraval v imenu nemške ljudske stranke. Sedaj, ko je na Spodnjem Štajerskem vse »priborjeno«, kaže naj kočevski slučaj, da se z istim principom poskuša na Kranjskem? —

¹⁾ in ²⁾ Kako se skladajo ta protislovja, je težko umeti. Dotični pristav je jedini referent za vse kazenske stvari, nima torej opravila samo z Nemci, nego tudi s Slovenci, to pa ne le s Slovenci, bivajočimi stalno v kočevskem okraji, temuč tudi prav mnogo s slovenskimi rudarji iz različnih krajev in radi tega tudi z različnimi narečji. Kako pa tudi, potem, če eden sodni uradnik ali dva zbolita, ali ako sploh niso vsa mesta zasedena?

³⁾ Po tej logiki smeli bi tudi v Ljubljani imenovati 2 do 3 sodne svétnike in dva sodna tajnika, ki ne znajo besedice slovenski, saj stanuje v Ljubljani toliko Nemcev, da bi dali dovolj dela tem gospodom, ki naj bi bili izključno sodniki za Nemce!

Pa tudi drugod po Kranjskem sledimo že mlade sodnike, ki jezikovno niso sposobni, da bi navadnega kmeta točno umeli; nemški zapisniki s slovenskim narodom so se pričeli zopet kazati in če ne družega, sta začetek in konec zapisnikov mnogokrat nemška. Ta glava in rep zapisnika sta po mnenju nekaterih mladih juristov menda bistveni del nemškega notranjega poslovnega jezika, in v tem jih potrjujejo nekatere v Gradcu izdane tiskovine z nemško glavo!

Ako se pa ravna tako na Kranjskem med zavednim slovenskim narodom, tedaj si lahko mislimo, kaj se uganja po slovenskem Štajerskem in Koroškem, po Istri itd., kjer se nameščajo nemški pristavi, ki bi si niti kosila ne mogli naročiti v slovenskem jeziku!

Žalostno je za našo justico, da vlada ne upošteva mnogoštevilnih krivic, godečih se s tem, da sodniki ne umejo jezika in razmer spornih strank, ter da je posebno v naših deželah vidna tendenca, kako bi se tudi najmirnejši sodnik, ki neče zatajiti slovenske narodnosti, potisnil v kraj, kjer je nemščina — varna pred njim. Tako se postopa od najnižje uradniške stopinje dalje in seve tem gotoveje, kolikor višje je mesto, katero sodnik zavzema. Pri tej manipulaciji, ki jo narekavajo zaveze nasproti političnim strankam, je dobro marsikako sredstvo, kakor jih je dr. Ploj točno osvetlil v svojem govoru, a najnavadnejše je razlog »sedanje (seve nemške) posesti.« Mesto v statusu nima skoraj nikakega pomena več, temuč določa se le s principom, jeli izpraznjeno mesto »nemško« ali ne, jeli bil prejšnji funkcionar na tem mestu nemške ali druge narodnosti; da, za Nemce zadostuje tudi, jeli bil nemškega mišljenja. Če je bil prednik nemškega mišljenja, a je vendar znal slovensko, tedaj je njegov naslednik lahko Nemec — ki pa ne ume slovenski. Tako je bil ravnokar imenovan k najvišjemu sodišču svetovalec, ki ne ume slovenskega jezika, na mesto, katero je prej zavzemal Slovenec po jeziku. To bode gotovo pomoglo, da bodo slovenski akti pri najvišjem sodišču zdihovali še nekaj mesecev več, kakor doslej. Sedaj je v Celovcu praznih dvoje svetovalskih mest, katerih jedno je zavzemal sicer Nemec, ki je pa vendar umel slovenski; stavimo lahko, da dobita obe mesti Nemca, ki ne bodeta umela nobene slovenske besede, čeprav je

poslanec Vencajz v svojem govoru točno pogodil, da umeta ondi dobro slovenski jezik samo dva svetovalca. Krik Nemcev je zapreka, da nima nad 100.000 koroških Slovencev jednega senata, ki bi jih umel, kakor da bi sodni sluge lahko tolmačili slovenske govore!

Pred vsem treba, da svetovalskih mest pri kolegijalnih sodiščih, ki so seve le po večjih mestih, ne dobe v roke Slovenci in če so tudi najmirnejši možici. Zato morajo sodni tajniki, ako so uboge pare še Slovenci, k okrajnim sodiščem, če ni zanje kakega posebnega milostnega razloga, v gremij pa se pokličejo povoljni svetovalci z dežele, kar popolnem nasprotuje uzrokom reorganizaciji l. 1894. Ta nova tendenca se pa umakne obzirom, ki so pri kakem posebnem kompetentu, dosti trdnem v nemškem prepričanju ali v zvezi z drugim imenovanjem v nemškem kraju.

V Celju in Mariboru sta bili izpraznjeni dve svetovalski mesti, na kateri je prosilo več svetovalcev z dežele, ki so čisto indiferentnega ali celo nemškega mišljenja; imenovana pa sta bila dva državnopravdniška substituta iz Ljubljane. Na zelo informiranem mestu se nam je povedal tudi vzrok: najstarejši državnopravdniški substitut v Gradcu bi imel po najnovejši sistemizaciji priti v VII. činovni red; ker je bil pa za 26, oziroma za 14 mest za obema ljubljanskima substitutoma, bi se njegov advancement ne dal lahko opravičiti, ako ne avancujeta vsaj ob enem njegova starejša strokovna kolega! Kaj za to, ako je vsled tega zaostalo do 20 sposobnih uradnikov istega reda in ako so se več svetovalcem odbile upravičene premestilne prošnje!

Pri teh čudnih razmerah pa se ne moremo otresti misli, da izvirajo kolikor toliko iz novejše kvalifikacije naših rojakov-sodnikov. Javna tajnost je namreč, da te kvalifikacije ne podajejo več samo ožja predsedstva, temuč da imajo pri njej najtehtnejšo besedo gotovi revizorji naših sodišč. Poznamo takega revizorja, ki ima seveda najboljše intencije, ki pa ne zna slovenskega in pregleduje najnavadnejše slovenske spise z besednjakom v roki! Pri nas imamo, hvala Bogu, sodišča, pri katerih je devet desetih slovenskih spisov, in zato ni težko reči, koliko velja revizija in kolika je objektivna vrednost uradniške kvali-

fikacije po takem revizorju, — a kolika je subjektivna vrednost, to najboljše čutijo slovenski sodniki!

Vsled opisanih dejstev se ni čuditi, da je pri sicer enakih sposobnostih in razmerah sedaj advancement sodnikov, ki imajo slovenski jezik v oblasti, že mnogo slabejši, kakor onih, ki slovenski ne znajo. Zato pa je tudi razumljivo, ako mladi slovenski naraščaj k sodiščem ne vstopa več z istim upom in veseljem, ker vidi nekako dosledno preziranje poštenega slovenskega dela. In kaj moremo še narodu, če nima zaupanja v sodnika, ki ga ne ume? Narod ne zahteva sodnikov, ki bi fanatično vodili boj za njegove principe, a siliti se mu ne sme takih, ki mu jemljó vero, da v svojem jeziku dobi tako pravico, kakor v nemškem.

Vse to so tehtna dejstva, katera bode našim državnim poslancem o prvi priliki zopet in zopet povdarjati, da skupno s svojimi somišljeniki izvojujejo normo, ki se je predlagala že ob sklepanju načrta o sodni organizaciji: sodišče mora v jeziku strank vse spise in rešitve sestavljati ter izdajati. V tem principu ni nobene politične osti, kajti zahteva se za vse ista pravica, ki bi se nikomur odrekati ne smela. Težave, ki nam jih bodo pri tem zahtevanju napravljali, odpravila bodeta popolno pač še le posebno višje deželno sodišče in vseučilišče na slovenski zemlji, a mnogo lahko storijo slovenske stranke same in njih zastopniki proti temu zapostavljanju: pogreški, ki nastajajo vsled jezikovnega neznanja sodnikov, naj se imajo v strogem nadzorstvu, naj se objavljajo, ter vsak zastopnik slovenskih strank naj rabi v besedi in pisavi jedino le slovenščino v vseh instancah.¹⁾ Proti pogubnemu pritisku pomore le organizirana branitev; kedor ni zanjo, je proti dušnemu in gmotnemu interesu našega naroda! Ako se bodo naši poslanci lahko sklicevali na take stranke in posebno njih zastopnike, tedaj uradnik, ki ne ume naroda popolnem, sploh ne bode mogoč, in tedaj bode njih beseda v debati za justični proračun izdala nerazmerno več, kakor je doslej!

—j.

¹⁾ »Slov. Pravnik« l. 1892, št. 11.



Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Kako je z izjavo prodajalca konj, da ne jamči za napake.
(§§-i 934, 937 obč. d. z., čl. 278, 286 trg. zak.)

Z razsodbo prve instance z dne 2. julija 1901 se je zavrnil tožbeni predlog, naj bi se spoznalo, 1.) da se kupna pogodba glede para konj, prodanega tožitelju od tožene firme, razveljavi, da je 2.) tožena firma dolžna tožitelju povrniti kupnino 2390 K ter mu poplačati škodo, ki mu je bila nastala s krmljenjem in preskrbovanjem prepirnih konj.

Dejanski stan.

Po soglasnih navedbah strank je kupil tožitelj od tožene firme po posredovanju V-a par konj za ceno 2390 K. Kupnino je plačal tožitelj v dveh dneh in prodal potem konja naprej občini H. Le-ta pa je našla, da konja bolehata, dala ju je preiskati po izvedencih, in po sodnem ugledu se je dognalo, da imata konja res bolezen, ki izključuje njih redno rabo. Tožitelj je bil vsled tega primoran, prodani par konj zopet vzeti nazaj ter po §-u 932 obč. drž. zak. občini H. povrniti vso škodo.

Tožitelj je o teh napakah obvestil toženo firmo ter zahteval, naj vzame zopet konja, kar je pa ta zavrnila, češ, da je prodala konja brez jamčenja za napake.

Toženka ugovarja, da je bilo pri kupčiji zmenjeno, da tožitelj na mestu zapreže konja ter ju poskuša, in da prodajalec »za nič ne jamči«, ter se je iz tega razloga cena od 3200 K spustila na 2390 K. Tožitelj priznava, da se je zastopnik tožencev pri prodaji konj izjavil, da se hoče izogniti kupčiji s konjema v Pragi, in da je pristavil: »tukaj sta konja, kakor stojita, se morata vzeti, da ne bomo imeli nobenih besed«.

Priča V. je navel, da je kot zastopnik tožene firme prodal omenjena konja pod dogovorjenim pogojem, da se ne jamči zanju, da naj se zaprežeta in poskušata; da je priča izrecno opozorila tožitelja, naj ne kupuje konj, če nima zanju dobrega kupca in da je priča opetovano ponavljala, da se za nič ne

jamči, da je izprevajalec M. opozarjal tožitelja, da eden konj »piska«, in da je navzlic temu izjavil tožitelj, da kupi konja. Priča M. je potrdil, da se je zastopnik tožene firme izrecno izjavil pri kupčiji, da nič ne jamči, da pa je kljub temu tožitelj rekel, da kupi konja, najsij ga je tudi priča opozorila, da en konj »piska«. Iz zapisnika o ogledu izhaja, da jeden konj »piska«, drugi konj pa da je nadušljiv, ter da se te napake ne dajo odpraviti.

Razlogi.

Tožitelj zahteva razveljavljenje kupne pogodbe, ker po zvedenškem mnenju imata kupljena konja napake, ki se jih ne da odpraviti; te napake ne dopuščajo, da bi se moglo redno rabiti konja, ter ustanovljajo prikrajšanje nad polovico (§ 934 obč. drž. zak.). Kar se tiče prvonavedenega razloga, je sodnik po izpovedbi prič V. in M. in delnega priznanja tožiteljevega dobil prepričanje o tem, da je bilo pri sklepanju pogodbe jamčenje naravnost izključeno, da je bil celo tožitelja priča M. pri kupovanju opozoril na obstoječo bolezen dihalnih organov jednega konja, da pa je tožitelj vzlic temu brez vsakega pridržka sklenil kupčijo, ter se tedaj določno in jasno odrekel vsakemu ugovoru proti veljavnosti pogodbe (§ 937, 861 obč. drž. z.). Po teh okoliščinah ne more biti govora o tem, da je tožena firma dajala konjema lastnosti, katerih nimata, ali da so se izrecno ali molče dogovorile take lastnosti stvari (§ 923. obč. d. z.).

Kolikor pa gre za to, da tožitelj ugovarja proti sklenjeni kupni pogodbi radi prikrajšanja nad polovico (§ 934. o. d. z.), je treba navesti, da so po zvedenškem mnenju tukaj take napake, ki v resnici znižujejo ceno konj pod polovico kupnine. Ker pa treba na pravno opravilo, ki je na strani jednega izmed kontrahentov trgovsko opravilo, uporabljati določbo čl. 277 trg. zak., po katerem se trgovskega opravila radi prikrajšanja nad polovico ne da izpodbijati (čl. 286 trg. z.), tedaj ni bilo na ta ugovor tožiteljev jemati ozirov, kajti po izjavi tožitelja, kakor tudi po značaju stvari ni bilo dvomiti o tem, da je pravno opravilo vsaj na strani tožene firme trgovsko opravilo.

Na tožiteljev priziv je druga instanca z odločbo z dne 31. avgusta 1901 izpremenila razsodbo prvega sodnika ter ugodila tožbeni zahtevi.

Razlogi.

Prvi sodnik je na podlagi izpovedi prič V. in M. dobil prepričanje o tem, da je bilo jamčenje od kupčije izključeno in da se je tožitelj vsakemu ugovoru odrekel. Vendar pa v tem, da je tožitelj kupil konja vzlic izjavi zastopnika tožene firme, prizivno sodišče ne vidi, da bi se bil odrekel tožitelj pravici, zahtevati dobrostojstvo, in to uvaževaje nastopno: Izjava zastopnika tožene firme, da za nič ne jamči, je presplošna in nedoločna in zatorej jej po §-u 937 obč. drž. zak. ni dajati takega učinka, kakor je to storil prvi sodnik. Kdor kupi par konj za 2390 K, torej za zelo izdatno ceno, o tem si je treba misliti, da dela tako v utemeljeni nadi, da je kupljena konja moči redno rabiti; ker je pa sedaj po izvidu in mnenju izvedencev ugotovljeno, da eden izmed konj »piska« in da je drugi nadušljiv in da je že pred nakupom bil nadušljiv ter da zaradi tega ne moreta konja biti za redno rabo in da njiju resnična cena niti polovice kupnine ne znaša, ampak manj, po vsem tem ne gre iz tega, da je tožitelj kljub temu kupil konja, da mu je pooblaščenec tožene firme pravil, da za nič ne jamči, soditi, da se je odpovedal vsem ugovorom, pristojecim mu iz pogodbe, da se je odrekel pravici, na kupljeni stvari zahtevati lastnosti, ki jih je običajno najti pri njej (§ 922 obč. d. z.).

Odrecilo zastran dobrostojstva iz kupčije zamore torej veljati le za napake, ki ne izključujejo redne rabe konj, in to tem prej, ker bi tožitelj kot trgovec s konji ne dal tako visoke svote za konja, katerih ne more sploh redno rabiti. Pri paru konj za 2390 K je že po naravi stvari domnevati, da imata take lastnosti, katere ju usposobljajo za redno rabo, in ker je tožitelj kljub temu, da je toženka izjavila, da za nič ne jamči, vendar kupil konja, moglo je njegovo odrecilo zastran ugovorov, pristojecih mu iz kupčije, veljati le za take napake, ki so vidne ter ne ovirajo redne rabe; to kaže že okolnost, da je zastopnik tožene firme tožitelja pozval, da naj se konja zaprežeta in poskušata. To pa, da je prodajalec govoril proti tožitelju, naj bi ne kupoval konj, če nima dobrega kupca, priča, da so bile njemu napake, katere niso bile vidne, pač znane in da jih vzlic temu ni povedal tožitelju. Ker ima torej zadevni par konj kot tak,

t. j. kupljen kot celota, take napake, ki ovirajo redno rabo in se ne dajo odpraviti, more tu prikrajšani tožitelj zahtevati ne le razveljavljenja pogodbe, temveč tudi povrnitve škode.

Na revizijo tožene firme je c. kr. najvišje sodišče z odločbo od 21. nov. 1901, št. 14.857 izpremenilo odločbo prizivnega sodišča in obnovilo razsodbo prvega sodnika.

Razlogi.

Tu velja revizijski razlog §-a 503, št. 4 c. p. r., kajti revizijsko sodišče ne more biti tega nazora, kakor prizivno sodišče, da opetovana izjava pooblaščenca tožene firme pri sklepanju nakupa: »da se za nič ne jamči«, ne more radi splošnosti in nedoločnosti te izjave po §-u 937 obč. d. z. imeti učinka, katerega jej je prvi sodnik pripisoval. Pred vsem je treba navesti, da tožitelj sam sebe označuje za trgovca s konji in mu zato ne more biti neznano, da igrajo pri njegovi kupčiji napake veliko ulogo. Če je pa pooblaščenec tožene firme pri sklepanju pogodbe, za kateri gre tu, vpričo tožitelja izrecno izjavil, da »se za nič ne jamči« in če je še to izjavo ponavljal, ko je od njega poklicani trgovec s konji priča M. tožitelja na to opozoril, da eden konj »piska«, ne more biti o tem najmanjše dvombe, da bi izjava toženkeinega zastopnika mogla veljati le za napake prodanih konj ter se z njo imelo le izpričati, da sklene toženka izpodbijano pogodbo edino le pod pogojem, da se tožitelj odpove naznanilu napak; to tudi ni moglo tožitelju kot trgovcu s konji biti dvomljivo. Navedeni pogoj pa je sprejel tožitelj, ako se uvažuje, da je le-ta odvrnil na izjavo toženkeinega zastopnika: »konja kupujem tako, kot sem ju videl in zapregel« in da je tudi potem, ko ga je priča M. opozoril na piskanje jednega izmed konj ter na opetovano izjavljanje toženkeinega pooblaščenca, »da se za nič ne jamči«, vendar izjavil, da kupi konja.

S tem sta obe stranki izrazili svojo voljo, da se kupna pogodba sklepa pod pogojem, da se je tožitelj odpovedal pravici grajati napake, in treba je po zgoraj navedenih izjavah tožiteljevih glede na določbo čl. 278 trg. zak. vendar izvajati, da se je tožitelj izrecno odpovedal ugovorom iz kupčije v zmislu §-a 929. obč. drž. zak. V ostalem ni tu nobenega razloga misliti, da bi to naj veljalo edino le za vidne napake. Take sodbe ni

zlasti napraviti iz gori dogovorjene cene konj, ker neizpodbijano trditev toženke, da se je od prvotno zahtevane cene 3200 K opustilo 800 K edinole zategadelj, ker prodajalec ni prevzel nikakega jamstva, izdatno podpira trditev tožitelja v tožbi, da je toženkin zastopnik za konja prvotno zahteval 3200 K in končno 2390 K, na katero ceno sta stranki nazadnje prišli in ker zategadelj nikakor ni izključeno, da se je pogajanje v ceni vršilo le glede na to, da se je prodajalec oprostil jamstva za slučajne napake. Toda tudi to, da je toženkin zastopnik rekel tožitelju, naj bi konj ne kupoval, če nima zanje dobrega kupca, ne dopušča soditi, da je poznal nevidne napake konj ter jih tožitelju zatajil.

Po pravici je zategadelj prvi sodnik izvajal iz izpovedeb prič, da je bilo pri sklepanju kupne pogodbe izključeno jamčenje iz kupčije in da se je tožitelj odločno odrekel vsakemu ugovoru proti veljavnosti pogodbe iz razloga kupčije. Glede prikrajšanja pod polovico cene se kaže na razloge prvega sodnika.

b) Družabnik v zmislu 27.^a poglavja obč. drž. zak.

C. kr. deželno sodišče v Ljubljani je v pravni stvari E. T. zoper zapuščino J. T-a radi ugotovitve sklenjene družbene pogodbe in izplačila dobička za leto 1899 in 1900 v znesku 2400 K razsodilo:

I.) Tožbena zahteva, naj se ugotovi, da sta tožena zapuščina in tožitelj E. T. deležnika pridobitne dražbe, ki je dne 13. avgusta 1894. leta pod firmo »K. in T.« prevzela dela deželne vlade pri regulaciji Save od Šmarne gore do Sv. Jakoba ob Savi za dobo 10 let, t. j. od leta 1894 do leta 1904 na skupni račun, in sicer, da je tožitelj E. T. pri tem skupnem podjetju udeležen pri skupini, sestoječi iz F. Š., L. T. in J. T., oziroma po smrti in konkurzu L. T-a pri skupini, sestoječi iz J. T-a, oziroma njegove zapuščine in F. Š. s 5% dobička ali izgube in da je imenovana skupina udeležena pri celem podjetju s 50% izgube in dobička, od katerih spada 25% F. Š-u, 20% na zapuščino J. T-a in 5% E. T-a — se zavrne.

II.) Tožena zapuščina po J. T-u je dolžna izročiti, oziroma plačati tožitelju E. T-u jedno petinko dobička, ki ga je J. T. za

leto 1899 prejel od podjetja pri regulaciji Save v skupnem znesku 4000 K, torej 800 K v 14 dneh pod eksekucijo na zapuščinsko premoženje J. T-a.

III.) Višja tožbena zahteva v znesku 1000 K se za sedaj zavrne, in

IV.) je dolžan tožitelj E. T. toženi zapuščini povrniti dve tretjini pravnih stroškov v 14 dneh proti eksekuciji.

Razlogi.

Tožitelj sam v soglasju s pogodbo z dne 13. avgusta 1894 navaja, da so se leta 1894 J. K. in F. Z. na jedni strani ter F. Š., J. T. in L. T. na drugi strani združili v ta namen, da so prevzeli vsa dela pri regulaciji Save od Šmarne gore do Sv. Jakoba, ki se morajo izvršiti do leta 1904 in da je bil J. K. s 36⁰/₀, T. F. z 20⁰/₀, F. Š. s 25⁰/₀, L. T. z 12¹/₂⁰/₀ in J. T. z 12¹/₂⁰/₀ dobička ali izgube udeleženi. Posebej trdi tožitelj, da je bil on udeleženi s 5⁰/₀ dobička ali izgube pri deležih L. T. in J. T. in sicer na podlagi dogovora z J. T., kateri mu je bil obljubil 5⁰/₀ dobička pri dotičnem podjetju, če bo molčal (radi konkurence). Tožitelj pa sam priznava in to potrjuje tudi priča J. K., da dogovor ta nikdar ni bil drugim udeležencem naznanjen, zato tudi prav ta priča ni smatral tožitelja za soudeleženca družbe in mu nekoč, ko je prišel popraševati o stanju podjetja, ni hotel dati daljnih razjasnil, ne da bi bil temu tožitelj ugovarjal. Tožitelj je edino le s pismom z dne 25. septembra 1897 pisal družabniku F. Š., da je pri deležu brata J. T. udeleženi s 5⁰/₀.

Iz teh okolščin pač jasno izhaja, da tožitelj E. T. ni bil direktno udeleženi pri tej družbi, da ga tudi drugi udeleženci za takega niso sprejeli in tako je bilo njegovo zahtevo ad l. sodbenega izreka zavrniti.

Vendar pa se je sodišče iz vsebine pisma z dne 25. septembra 1897, katero sta pisala J. T. in E. T. soudeležencu F. Š., dalje na podlagi izpovedbe priče F. Š. in končno z ozirom na lastno izjavo J. T. v pravdi Cg I 59/98 »da gre bratu E. T. 5⁰/₀ dobička«, prepričalo, da po resnici trdi tožitelj E. T., da sta se z J. T. dogovorila, da je E. T. pri oddelku L. T. in J. T. omenjenega podjetja s 5⁰/₀ udeleženi, in je torej za leto 1899 prisodilo tožitelju, ker je priča J. K. izpovedal, da je

znašal za to leto odpravek na dobičku J. T. in L. T. 4000 K in ker je J. T. tudi prevzel delež L. T., 5% ali petino tega deleža v znesku 800 K.

Zahtevo za leto 1900 je pa bilo za sedaj zavrni, ker je priča J. K. izpovedal, da je sicer dobil J. T. za to leto 5000 K na račun dobička, da se je pa ta svota izplačala že tudi na račun eventuelnega dobička za regulacijo Save pod Gradom in se še ne da razločiti, koliko spada na regulacijo od Šmarne gore do Sv. Jakoba ob Savi, za katero edino zahteva tožitelj delež, a koliko na delo za regulacijo pod Gradom. — J. K. je dalje kot priča tudi izpovedal, da je regulacijo Save pod Gradom le iz proste volje za družbo prevzel, ne pa na podlagi pogodbe z dne 13. avgusta 1894; tožitelj pa tudi sam ni trdil, da je tudi udeležen pri zadnjem podjetju pod Gradom; in nadalje potrdi še tudi priča F. Š., da je on J-u T-u v jeseni lanskega leta in ob novem letu izrecno povedal, da pri tem podjetju pod Gradom E. T. ni nič udeležen. Sodišče torej ni moglo tožitelju 5% od cele svote 5000 K pripoznati, za razsojo pa, katera svota odpade na račun regulacije Save od Šmartna do Sv. Jakoba, ni nobene podlage.

Ugovor, da bi bila pogodba med E. T. in J. T. v smislu dvornega dekreta z dne 6. jun. 1838, št. 277, zb. j. zak. neveljavna, ni umesten, ker ni dokazano, da je imel tožitelj resno voljo z drugimi kak ofert pri deželni vladi vložiti in da bi mu bil J. T. ravno radi tega obljubil 5% od svojega dobička, da E. T. ni vložil posebnega oferta.

C. kr. višje dež. sodišče je vsled priziva obeh strank razsodilo: a) prizivu tožitelja se ne ugodi in se izpodbijana razsodba, kolikor zavrača, potrdi; b) toženčevemu prizivu se ugodi, izpodbijana sodba v točki II. izpremeni in tožitelj s svojo zahtevo radi izplačila dobička v deležu 800 K zavrne; c) tožitelj je dolžan tožencu vse pravdne stroške I. in II. instance v 14 dneh pod eksekucijo poplačati.

Razlogi.

Zahteva tožiteljeva obsega dva dela. V prvem zahteva ugotovitve, da je član pridobitne družbe »K. in T.« Vprašanje, se li taka ugotovitev zamore doseči potom tožbe, ki se je vlo-

žila samo proti pravni naslednici J. T., se naj ne razmotriva dalje, akoravno vsaj družabnik J. K. izrecno ugovarja, da bi bil tožitelj družabnik. Za ta spor zadostuje priznano dejstvo, da se je izvršil vsprejem v družbeno razmerje in naj si bode kakoršno koli — le po J. T. samem ali mogoče tudi še s privoljenjem L. T. in da se je tožitelju dovoljena udeležba samo naznanila F-u Š-u, ne pa tudi J-u K-u in F-u Z-u. Že iz tega izhaja z ozirom na § 1186 o. d. z., da tožitelj ne more biti član navedene družbe. To bi edino le mogel postati na podlagi sklepa, po pravilih storjenega, oziroma v sporazumljenju vseh udeležencev. Sicer pa se glasom določil §§-ov 1175, 1183, 1184, 1185, 1187, 1187, 1189 in nasled. o. d. z. od vsakega člana kake pridobitne družbe zahteva, da sodeluje v pospešitev družbenih namenov, bodisi s premoženjem ali s trudom; niti jedno niti drugo ni pri tožitelju in že radi tega mu ne pristojajo lastnosti družbenika s pravicami 27. poglavja 2. dela o. d. z.

Povsem opravičeno je tedaj zavrnil prvi sodnik zahtevo radi ugotovitve in neutemeljen je vložen priziv, v katerem se graja napačna ocena dokazov in pravna presoja.

Z zavrnitvijo zahtevka radi ugotovitve pa je že tudi odločena usoda daljnega tožiteljevega zahtevka radi dajatve, t. j. izplačila dozdevnega deleža na družbenem dobičku. — Kajti ta zahtevk se izvaja in uveljavlja iz družbenega razmerja, tožitelj kakor član družbe »K. in T.« zahteva svoj delež na dobičku. Družbena pogodba je torej oni pravni naslov, iz katerega edino izvira zahtevk ali pravica; z zavrnitvijo ugotovitvene tožbe se je torej ta pravica temeljno že zanikala in v obče ne obstoja več, zlasti tudi ne v zahtevani višini po 1800 K ali v prisojenem znesku po 800 K.

Že iz teh razlogov je tožiteljev priziv, v kolikor meri na zavrnitev delnega zahtevka po 1000 K, utemeljen, nasprotno pa je upravičen priziv toženke radi prisojenih 800 K; kajti po pravici izpodbija toženka uporabo zakona po prvem sodišču.

Tožitelj zahteva delež na dobičku kakor člen družbe »K. in T.« in sicer želi biti v njej deležnik skupine Š. in T. Prvo sodišče tega členstva tožiteljevega ne priznava, vkljub temu pa mu nekaj prisodi, ker je na podlagi dognanih dokazov mnenja, da je tožitelj temeljem pogodbe z J. T. pri družbenem deležu le-tega in

njegovega očeta soudeležen. Prisodilo se je nekaj iz pravnega naslova, na kateri se tožba niti ne upira; pogodba obsega namreč po mnenju prvega sodnika samo tožitelja, J. T-a in L. T-a, nikakor pa ne vseh družbenikov in vsebuje le poseben dogovor med navedenimi tremi osebami, koje so s pridobitno družbo »K. in T.« le toliko v zvezi, da dohodki J. T-a in L. T-a iz onega družbenega razmerja tvorijo predmet omenjenega posebnega dogovora. Vrhutega pa ni v sodbi prvega sodnika nikakega pojasnila glede pravne narave domnevanega obligatornega razmerja in osobito ne glede obveznega naslova na strani obljubujoče stranke J. T-a in L. T-a. Ako se v tem oziru dalje raziskuje, se vendar pokaže, da sploh ni nikake iztožljive pravice.

A upoštevati je tudi to, ker tožitelj sam navaja. Iz dejanskih navedeb, iz katerih tožitelj tudi izvaja svoje sočlanstvo, pa izhaja, da je tožitelj, ako se je obljubil kak delež na dobičku proti dajatvi z njegove strani in ako je torej dajatev odplačilna, moral samo to izpolniti, da molči o bodoči ponudbi družbe »K. in T.« Ker je pa poprej izrazil, da namerava povzročiti konkurenčni ofert, pri kojem se je hotel sam udeležiti, hotelo se je s tožiteljevim molčanjem doseči le to, da se ta konkurenca odpravi. Ker se je pa ta konkurenca nanašala na oddajo, ki jo je bilo razpisalo javno oblastvo in ker bi preprečitev te konkurence brezdvomno utegnila ovirati bodočo razpravo o ponudbah in njen uspeh, zato je dotični dogovor, ako že ne besedilu, pa vsaj duhu dvornega dekreta z dne 6. jun. 1838, št. 277, zb. j. z. protiven in tako ne vstreza dobremu vedenju, nego je pravno neveljaven po smislu §§-ov 878 in 879 o. d. z.

Ako pa bi se hotelo pritrditi mnenju prvega sodišča, da dejanski podatki ne zadostujejo za oni dejanski stan, kojega ima navedeni dvorni dekret pred očmi, potem je le še dvoje možno. Ali je tu čin liberalitete, da se namreč udeleži brat, oziroma sin, ki je podpore vreden, pri bodočem dobičku, da se torej neodplačilno komu nekaj da, kar se nanaša zgolj na rodbinske razmere in ni utemeljeno po pravni obveznosti; v tem slučaju bili bi ustanovljeni vsi znaki daritve, oziroma darilne obljube, katera pa ne bi bila tožilna po zmislu zakona z dne 25. julija 1871, št. 76 drž. zak. Ako se pa tudi daritev ne da domnevati, potem bi za obljubo sploh ne bilo najti obveznega

razloga; iztožilnega zahtevka potemtakem zopet ni, kajti gotovo ni tudi onega redkega slučaja, da zakon brez najmanjšega označenega pravnega naslova določa veljavno in iztožilno obvezo.

Iz navedenih razlogov je bilo priziv tožitelja v glavni stvari zavrniti, a prizivu toženca je bilo ugoditi.

C. kr. najvišje sodišče je z rzsodbo od 17. apr. 1902, št. 4141, potrdilo rzsodbo druge instance iz razlogov:

Pravno razmerje, v katero so v tožbi navedene osebe vsled skupno sprejetih regulacijskih stavb stopile, temelji na družbeni pogodbi za namene skupnega pridobivanja v zmislu §-a 1175 obč. drž. zak., nikakor pa ne na pogodbi, da se ustanovi skupna lastnina do gotovih telesnih ali netelesnih stvari. Na to pravno razmerje se torej nanašajo določbe 27. poglavja obč. drž. zakonika, kolikor je upoštevati pravice in dolžnosti oseb, ki so v družbi. Če je pa temu tako, ne more biti več govora o določbi po zmislu §-a 829 o. d. z., ako namreč tretja, izven te skupine stoječa oseba nastopi kakor soudeleženec z gotovimi deleži pri dobičku in izgubi.

Tožbena zahteva, kolikor se tiče ugotovitve, meri jasno na to, da še ni ustanovljena sama ob sebi trgovska družba že s tem, da nekateri prevzamejo ureditev regulacije rek in da bi bilo k večjemu moči govoriti o združenju za posamezna dela (čl. 166 trg. zak.), predmetno opravilo nima znakov trgovskega opravila in smejo se le uporabljati določbe obč. drž. zakonika.

Ako pa ni ugotovitve, da je tožitelj udeležen pri podjetjih, v tožbi navedenih kakor družabnik, potem ga ni vpoštevati pri razdelitvi dobička in bilo bi zahtevo radi plačila, kakor je bila stavljena, zavrniti iz tega razloga.

V ostalem se je revizijsko sodišče postavilo na zakonito in stvarnemu položaju primerno utemeljitev rzsodbe prizivnega sodišča.

c) Uslov valjane presude zbog propuštenja jeste zakonita dostava tužbe.

Tuženica se priziva protiv presude zbog propuštenja, tvrdeć da dostava tužbe uzsljedila je u nedjelju, bez sudačkoga dopuštenja i ne u nje vlastite ruke, unatoč §§ 100 i 106 gr. p. pa predlaže, da se zbog ništavosti § 477 br. 4 ist. post. ukine pobijana presuda kao i postupak, što je pred njom bio.

Prizivni je sud odbacio priziv iz slijedećih razloga:

Razlog ništavosti, na koji se tuženica pozivlje ne postoji. Iz preduzetih izvigjaja proizlazi, da je tužba dne 2. februara t. g. bila uručena tuženici od svjedokinje L. T., pa se za to ne može tvrditi, da tuženici, ne pristupivšoj na prvo ročište od 5. februara t. g., nije bila dostavljena tužba i da joj je bila oduzeta mogućnost da razpravlja pred sudom, kako to iziskuje ustanova § 477 br. 4 gr. p.

C. kr. vrhovni sud zaključkom od 6. maja 1902 br. 6556 udovoljio je previdnom utoku tuženice, te u preinačenju zaključka prizivnoga suda, primio je priziv tuženice, ukinuo presudu zbog propuštenja sa postupkom što je pred njom bio i naredio prvostepenom sudu da ponovno razpravlja i presudi stvar gledom na trošak pravnog sredstva.

Razlozi.

Neobhodan uvjet valjane presude zbog propuštenja jeste zakonita dostava tužbe. Dok se ta griješka ne izpravi, izrečena presuda polag §§ 471 br. 4 i 477 br. 4 gr. p. je ništava. U nazočnom slučaju dostava tužbe tuženici uzsljedila je protiv ustanova §§ 100 i 106 gr. p. Ne može se uvažiti okolnost, da je tuženica znala za ročište i da je svojim zakašnjelim pristupom pred sud htjela izkazati posluh dostavi. Priziv daklem po njoj podnešen na osnovu §§ 477 br. 4 gr. p., bje krivo odbačen. Toga radi uslijed utoka, imao se preinačiti zaključak prizivnog suda, ukinuti pobijanu presudu i zametnuti postupak u smislu zakona. Izreka o trošku temelji se na prijedlogu utočnice da ga se pridrži konačnoj presudi i na § 52 gr. p.

—ršk.—

d) Za zavarovanje denarne terjatve je moči po §-u 371 št. 2 izvrš. r. dovoliti eksekucijo brez izpričanja, kakeršno zahteva § 370 izvrš. r., temeljem meničnoplačilnega naloga tudi tedaj, če se proti njemu še v zakonitem roku treh dni ne podajo ugovori.

S sklepom trgovskega senata c. kr. okrožnega sodišča v K. G. z dne 2. junija 1902 se je upniku V. Š. v zavarovanje njegove menične terjatve 200 K s prip. dovolila eksekucija z rubežem kavcije 600 K, ki jo je bil založil dolжник kot listonoša in jo more nazaj zahtevati pri c. kr. poštnem erarju, za čas, dokler ne postane plačilni nalog pravomočen in upnikova terjatev izvršljiva. Ta sklep je na pritožbo kuratorja dolžnikove zapuščine rekurzno sodišče izpremenilo in predlog zahtevajočega upnika na dovoljenje izvršila v zavarovanje zavrnilo.

Razlogi.

Zahtevajoči upnik hoče s svojim predlogom, naj bi se mu temeljem meničnega plačilnega naloga, ki pa je ob vložitvi tega predloga lahko še naletel na ugovore, dovolila eksekucija v zavarovanje njegove menične terjatve zato, ker se je baje vsled neke, med tem (v drugi pravdi) izdane submisne razsodbe bati z druge strani izvršila na službeno kavcijo umrlega dolžnika, ki je edini njegov imetek, in ker bi bilo potemtakem izterjavanje njegove menične terjatve v nevarnosti. Torej predlaga zahtevajoči upnik izvršilo v zavarovanje po zmislu §-a 370 izvrš. r. radi preteče nevarnosti, ker bi se izterjanje prisojene mu terjatve brez te ugotovitve zavarovalne eksekucije otežkočilo ali preprečilo.

Toda tako eksekucijo v zmislu §-a 370 izvrš. r. je moči dovoliti le temeljem izvršilnih, v tem §-u poimence navedenih naslovov, med katerimi se pa menični plačilni nalog ne navaja. Zategadelj manjka izvršilnemu predlogu njega glavni pogoj, namreč izvršilni naslov, in zato je bilo ta predlog zavrniti.

Res je sicer, da je moči dovoliti izvršilo po §-u 371 izvrš. r. temeljem meničnoplačilnega naloga, proti kateremu so bili podani ugovori, zahtevajoči upnik se pa v svojem predlogu ne postavlja na to stališče, on niti ne misli, da bi se sploh mogel podati ugovor, ter take eksekucije v zmislu §-a 371 izvrš. r. ne predlaga;

zatorej je tudi okolnost, da se je na dan vložitve izvršilnega predloga v resnici podal ugovor proti meničnoplačilnemu nalogu, brez pomena, prav tako kot vprašanje, je li bil podan tega dne prej ali pozneje kot izvršilni predlog.

C. kr. najvišje sodišče je z odločbo od 16. julija 1902 št. 9987 revizijskemu predlogu zahtevajočega upnika ugodilo, izpremenilo sklep rekurznega sodišča ter obnovilo sklep prvega sodišča zategadelj, ker je po §-u 371 št. 2 izvrš. r. eksekucijo v zavarovanje denarnih terjatev temeljem plačilnega naloga, v meničnem postopanju izdanega brez izpričanja, kakršno zahteva § 371 izvrš. r., dovoliti tudi tedaj, kadar je proti njemu podan ugovor; to mora tem prej veljati tudi takrat, kadar se ob času, ko je bil izvršilni predlog podan v roku, predpisanem za oglasitev ugovora, sploh še ni bilo podalo nikakih ugovorov, ker bi иначе bil upnik, če bi veljal nasprotni nazor, na slabšem nego oni, ki si pridobi plačilni nalog, proti kateremu se je že podal ugovor, to pa vendar ni moglo biti v zmislu in duhu zakona.

e) K uporabi določbe §-a 243 c. pr. r.

Tožencu B. se je naložilo s plačilnim poveljem, da mora plačati tožitelju A na pastirskem zaslužku ostanek 13 K 40 h in stroške v znesku 3 K 22 h. Vsled upora določil se je narok za ustno razpravo, pri katerem sta se stranki vpričo obravnavajočega sodnika tako pogodili, da plača toženec na vtoženi glavnici in stroških skupaj 16 K, in sicer 10 K takoj, 6 K pa v treh dneh. Pravi zapisnik se ni sestavil, marveč si je sodnik ta dogovor le zabeležil na spisu. Po preteku 8 dni vloži tožitelj A. novo opominjevalno tožbo na plačilo zneska 6 K sklicuje se na to, da je plačilni rok že potekel.

Ta predlog je c. kr. okrajno sodišče v Postojni po §-u 43 s. p. zavrnilo s sklepom z dne 14. maja 1902 opr. št. M 235,2—I. iz teh-le razlogov:

Z le-to opominjevalno tožbo vtožuje se del onega zneska, ki je bil predmet tožbi Cb 124/2. Ker se v tej pravdi ni razpravljalo v zmislu civilnopravnega reda s sestavo pravilnega zapisnika in ker tedaj, če stranki ne razpravljata, nastopijo

iste posledice, kakor če izostaneta, zato pravda Cb 124/2 v zmislu §-a 170 c. pr. r. miruje, spor toraj še teče, in se po §-ih 233, 240 c. pr. r. glede vtoževanega zahtevka ne sme začeti nova pravda.

Tožiteljevemu rekurzu je c. kr. deželno sodišče v Ljubljani ugodilo s sklepom z dne 26. maja 1902 opr. št. R III 91/2 in to utemeljilo tako:

V zmislu §-a 233 c. pr. r. je res po predlogu ali uradoma zavrniti tožbo, katera se poda zastran iste zahteve, radi koje že teče pravda. Po §-u 235 c. pr. r. je pa šteti za premembo tožb, ako se premeni tožbeni naslov, in iz tega izhaja, da zahteve, opirajoče se na različne pravne naslove, niso več iste zahteve v zmislu §-a 233 c. pr. r. V tožbi Cb 124/2 opira tožitelj tožbeno zahtevo na službeno pogodbo, v opominjevalni tožbi M 235 2 pa na drug pravni naslov, namreč na poravnavo, sklenjeno pri naroku o tožbi Cb 124 2 — čeravno ta poravnava ni bila zapisana v zapisnik —, katere toženec neče izpolniti. Radi tega v tem slučaju ni govoriti o že tekoči pravdi in ugodivši rekurzu bilo je izpodbijani sklep razveljaviti in sodišču l. stopinje zaukazati zakonito rešitev opominjevalne tožbe M 235/2 — ne glede na uporabljeni zavrnilni razlog. Rekurzne stroške je smatrati za stroške plačilnega povelja, oziroma za pravnne stroške, potrebne za primerno iskanje ali branjenje pravice (§-a 41, 50 c. pr. r.).

Dr. P.

f) Tožbe na plačilo najemščine proti konkurzni masi je vložiti po §-ih 49 in 55 jur. n. glede na vrednost tožbenega predmeta pri okrajnem sodišču.

C. kr. deželno sodišče v Ljubljani je tožbo Henrika M. proti konkurzni masi Rudolfa P. na plačila najemščine v znesku 405 K 38 h tožitelju vrnilo radi stvarne nepristojnosti po čl. VII. uvod. zak. k jur. normi, §-ov 83, 49 jur. n. in §-a 138 c. pr. r. (sklep z dne 20. maja 1902 št. G I. 131/2).

Vsled rekurza tožitelja je c. kr. nadsodišče v Gradcu s sklepom od 9. junija 1902 opr. št. R I. 55/2 prvosodni sklep potrdilo in sicer iz razlogov:

Rekurent se sklicuje gledé pristojnosti deželnega sodišča za rešitev svoje, proti konkurzni masi vložene tožbe na določila čl. VII uv. zak. k jur. nor. in na § 138 c. pr. r. Ker pa ne gre za kako tirjatev, h konkurzni skladi oglašeno, in tudi ne za njeno istinitost ali nje vrstni red — le za takšno ugotovitev je ostala izključna pristojnost konkurznega sodišča glasom čl. VII. uvod. zak. k jur. nor. nespremenjena — tako more za odločbo radi stvarne pristojnosti te najemninske tožbe biti mero-dajna edino le v r e d n o s t tožbenega predmeta (§-i 49 in 55 jur. n.). Izpodbijani sklep je v zakonu utemeljen.

g) Pri rešitvi prošnje za vpis posojilnic v zadrúžni register ni zahtevati dokaza, ali je zadruga upravičena izdajati hranilnovložne knjižice.

C. kr. okrožno sodišče v Celji je s sklepom od 26. maja 1902 odbilo prošnjo za vpis »Posojilnice v Gotovljah, registrovane zadruge z neomejeno zavezo« iz razlogov:

Izdanje dolžnih pisem, glasečih se na imetnika, kar so pač v §-u 38 predloženih pravil določene hranilne vloge, ki se plačujejo vsakomur, kdor prinese knjižico, ne more v smislu §-a 93 zak. z dne 9. aprila 1873 št. 70 drž. zak. soglasno s § 4 društvenega patenta z dne 26. novembra 1852, št. 253 in hranilniškega pravilnika (dvorni dekret z dne 22. septembra 1854 št. 29304) brez državnega (ministerskega) dovoljenja spadati v delokrog pridobitne in gospodarstvene zadruge.

C. kr. višje dež. sodišče v Gradcu je z odločbo od 17. junija 1902 R II 42/2-1 rekurz načelstva zoper prvosodni sklep okrožnega sodišča v Celju zavrnilo in potrdilo sklep prve instance.

Razlogi.

Zavrnitev rekurza opira se na razloge izpodbijanega sklepa, katerim se v popolnitev dodaje še nastopno. Da so hranilne knjižice, ki jih je vlagateljem izročevati, papirji na imetnika, izhaja nedvomno iz določil §-a 38 alin. 3 in 4 zadrúžnih pravil, glasom katerih se sme ne le vsakteremu, ki prinese knjižico, vloženi denar izplačati, ampak se smejo tudi knjižice izdajati

na katerokoli ime. Za izdavanje takih zadolžnic pa je potrebno državno dovoljenje, in čeravno se to dovoljenje ne more že naprej kot pogoj registriranja zahtevati, je vendar nedopustno in se z dolžnostjo sodišča, paziti na zakonitost novo ustanovljenih zadrug, ne sklada, če bi se dovolil vpis pravil, ki raztezajo delokrog zadruga brez omejitve na promet s takimi zadolžnicami.

Na revizijski rekurz pa je c. kr. najvišje sodišče z odločbo od 5. avgusta 1902 št. 11195 storilo naslednji sklep:

Ni opravičen zavrnitveni razlog, češ, da se ni dokazalo državno dovoljenje za izdajo hranilnovložnih knjižic, ki se glase na katorokoli ime in izplačajo pokazatelju. Vprašanje, ali je izdaja tarih knjižic dopustna in ali je treba zanjo posebne koncesije, spada namreč političnemu oblastvu v rešitev, zadruga pa zamore šele, ko je vpisana, ko je torej šele tako ustanovljen njen pravni obstoj kakor juristična oseba, izposlovati eventuelno potrebno koncesijo. Zato pa ni moči že pri prošnji za vpis zahtevati dokaza, ali se je koncesija podelila ali pa je upravno oblastvo izreklo, da take podelitve ni treba.

h) Sklep, s katerim kazensko sodišče odmeri stroške zastopnika proti lastni stranki, ni izvršilni naslov.

Zagovornik v kazenskih stvareh dr. P. dal si je proti svojemu klijentu B. odmeriti stroške pri c. kr. okrajnem sodišči v Rudolfovem. Le-to jih je s sklepom z dne 16. januarja 1901 določilo na 134 K 12 h in naložilo B-u, da jih mora plačati zagovorniku proti izvršilu.

Na podstavi tega sklepa je c. kr. okr. sodišče v Ljubljani s sklepom z dne 3. aprila 1901 opr. št. E 706/1-1 dovolilo v izterjanje izvršljive terjatve v znesku 134 K 12 h izvršilo z rubežnico premičnin B-a, nahajajočih se v Ljubljani.

Prav tako je tudi c. kr. deželno sodišče v Ljubljani odd. III. s sklepom od 12. aprila 1901 dovolilo izvršilo s prisilno osnovo zastavne pravice po vknjižbi zastavne pravice na posestvih in rudniških entitetah B-a.

B. je vložil rekurz tako zoper izvršilno dovolilo deželnega sodišča, kakor tudi zoper izvršilno dovolilo okrajnega sodišča.

C. k. r. višje deželno sodišče v Gradcu je s sklepom z dne 13. aprila 1901 opr. št. R II 32/1-1 rekurzu ugodilo in predlog zahtevajočega upnika drja P. zavrnilo iz naslednjih razlogov:

Izvršilni naslovi, na podlagi katerih zamore civilno sodišče dovoliti izvršilo, so v §-u 1 ozir. §-u 2 izvrš. reda taksativno navedeni. Taki so seveda po §-u 1 št. 8 izvrš. reda tudi pravo-močna razsodila kazenskih sodišč, katera se izdado o stroških kazenskega postopanja.

A ni težko spoznati, da so v tem obsežena le ona razsodila, katera je kazenskemu sodniku storiti v zmislu §-ov 389 in 391 k. p. r.; vsekakor so to slučaji, ko ne določi samo po številkah stroškov, temuč razsodi tudi o njih izterjanju in povračilu. Tega zadnjega pa sodnik ne stori, če gre, kakor v §-u 395 k. pr. r., le za določitev plačila, ki pristojta zastopniku zoper svojo stranko, ker v tem slučaju sodišče po §-u 395 k. pr. r. določi le visokost nagrade, pa to tudi še le takrat, kadar je od ene izmed strank za to naprošeno.

Postopanje kazenskega sodišča ni torej niti potrebno, niti se mu je s tem pečati, da preskrbi zastopniku odmerjeno pristojbino. Predmetno postopanje se torej ne strinja z zakonom. Kajti da gre samo za stroške vsled zastopanja napram svoji lastni stranki, se razvidi natanko iz besed sklepa samih. Da se je temu sklepu izvršilna sankcija pristavila, je bilo torej popolnoma nepravilno in je pripisati to očitvidno uporabi neprimerne formulara.

Civilno sodišče, kateremu je vse to iz sklepa moralo razvidno biti, bi po vsem tem ne bilo smelo predlaganega izvršila dovoliti.

Iz teh razlogov se je rekurzu ugodilo in bode prvemu sodišču ukreniti nadaljnje korake v zmislu §-a 133 zemlj. zak.

Tudi c. k. r. deželno rekurzno sodišče v Ljubljani je s sklepom od 2. maja 1901 opr. št. R III 86/1 rekurzu B-a ugodilo in prvosodni sklep izpremenilo tako, da se izvršilni predlog drja P. zavrne in sicer iz naslednjih razlogov:

Rekurzu je bilo ugoditi in izvršilni predlog, kolikor se mu je na prvi stopinji ugodilo, zavrniti; kajti izvršilo se zamore po §-u 3 izvrš. r. dovoliti samo na podstavi izvršilnih naslovov, navedenih v §-u 1, oziroma §-u 2 cit. Med le-te se pa ne da uvrstiti sklep c. kr. okrajnega kazenskega sodišča v Rudolfovem z dne 16. januarja 1901, na kateri se opira izvršilni predlog. — V §-u 1 cit. zak. št. 8 se sicer navajajo razsodila kazenskih sodišč, katera se izdado o stroških kazenskega postopanja, kot izvršilni naslov, toda k takim razsodilom je nedvojbeno prištevati samo odločbe, s katerimi se razsoja o povračilu kazenskih stroškov (§-i 389, 390 in 391 k. pr. r.); predležeci sklep pa ne vsebuje takega razsodila, ker je predmet istega določitev zastopniških stroškov zagovorniku proti svoji stranki v zmislu §-a 395 k. pr. r. — Na tem nič ne more izpremeniti, če se v sklepu stranki nalaga povrnitev odmerjenih stroškov proti izvršilu, kajti k takemu izreku kazensko sodišče zakonito ni bilo upravičeno, isti torej nima pravne veljave in ni mogel zadobiti pravne moči.

Revizijskemu rekuru zahtevajočega upnika drja. P. proti sklepu deželnega rekurnega sodišča v Ljubljani z dne 2. maja 1901 c. kr. najvišje sodišče ni ugodilo in sicer glede na zakonito in stvarnemu položaju ustrezajočo utemeljitev izpodbijanega rekurnosodnega sklepa, potem še glede na to, da zakon v slučaju §-a 395 k. pr. r., za katerega tukaj gre, daje kazenskemu sodniku le oblast, da določi pristojbine za opravljeno zastopstvo, nikakor pa ne, da bi smel odločiti tudi zastran plačilne obveze stranke, vsled česar taki odmerilni sklepi ne spadajo k razsodilom, navedenim v §-u 1 št. 8 izvrš. reda.

Kazensko pravo.

**Če se polaga v skledico tehtnice papir v namen, da se na-
pačno tehta, to ni kvalifikovana goljufiga §-a 199 c) kaz. zak.**

C. kr. najvišje sodišče je z odločbo od 14. junija 1902 št. 16613 iz l. 1901 deloma ugodilo ničnostni pritožbi A in jo obsodilo le radi prestopka goljufige iz razlogov:

Ničnostna pritožba se sklicuje na ničnostne razloge §-a 281 št. 9^a in 10 k. pr. r. in trdi, da v konkretnem slučaju ni dejanskega stanu za hudodelstvo §-a 199 *lit. c*) kaz. zak. in sicer zategadelj ne, ker ni dokazano, da bi bila *A*, rabeča grajano tehtnico, zavedla kako gotovo osebo v zmoto, in ker bi pa tudi sicer mogel govor biti le o prestopku poskušene goljufije v zmislu §-ov 8, 197 in 461 k. z., kajti tehtnica sama da je bila pristna, tudi so se uporabljale pristne uteži, gre se torej samo za nepravilno manipulacijo pri tehtanju blaga, katera ni v stanu ustanoviti hudodelske kvalifikacije §-a 199 *lit. c*) k. z., zlasti ker kupci s svojega stališča niti niso mogli videti, torej tudi ne nadzirati tehtanja blaga; glede na to, da manjka hudodelska kvalifikacija v zmislu §-a 200 k. z., mogla bi v najhujšem slučaju *A* biti kriva le prestopka poskušene goljufije, ker je dne 22. junija 1901 prvikrat položila papir v tehtničino skledico.

Ničnostni razlog §-a 281 št. 9^a k. pr. r., ki pa po zmislu zakona sploh ni izveden, nima podlage. Razsodba sicer ne ime-
nuje nobenega gotovega kupca, ki bi bil po rabi zadevne teht-
nice zapeljan in oškodovan, a vendar ugotavlja, kar je sploh
edino bilo mogoče pri tem položaju, in točno utemeljuje, da je
A tehtnico na grajani način rabila, da je namreč pri tehtanju
sadju imela v skledici za blago $5\frac{1}{2}$ *dkg* težkega, skupaj zganje-
nega časniškega papirja. S tem pa je tudi ugotovljeno, da so
bile istinito gotove osebe, če tudi se njih imen ni zvedelo, po
rabi tehtnice varane in oškodovane. Pritožba sicer trdi nasprotno
in zaključuje, da manjka splošnih, v §-u 197 k. z. določenih
podlag za goljufijo, brez katerih dejanje, ki se kvalifikuje po
§-u 199 *lit. c*) k. z., ne more utemeljiti hudodelskega dejanskega
stanu; toda taka trditev je očitno nasprotna z ugotovitvami
sodbe in radi tega greši zoper predpis §-a 288 k. pr. r.

Kolikor ničnostna pritožba, opiraje se na § 281 št. 10 k. pr. r., govori o zgolj poskušeni goljufiji, velja proti temu zgoraj rečeno, da se je namreč varanje in oškodovanje kupcev v resnici zgo-
dilo, da se je torej goljufija istinito izvršila.

Brez pomena za vprašanje o krivdi je to, da se je naprava, ki jo je *A* imela za varanje kupcev, lahko in hitro odstranila. Pač pa je ničnostna pritožba v pravici, ko, upirajoča se na nič-
nostni razlog §-a 281 št. 10 c. pr. r., meni, da dejanje obtoženke

A znači zgolj prestopok goljufije v zmislu §-ov 197 in 461 k. z. Mnenje sodečega sodišča, češ, da je *A* v škodo nedoločenih kupcev uporabljala pičlejšo utež in tako učinila hudodelstvo §-a 199 *lit. c*) kaz. z., ni niti po besedilu, niti po tendenci te zakonove določbe. Le-ta pokori s strožjo kaznijo zlorabo uteži in mere, ki je oboje važna naprava za občni pravni promet, in s tem naj se ščiti kolikor državna korist, toliko pravica posameznikov. Državna korist pride v poštev, ker se smejo instrumenti za tehtanje in mero, to so votle mere, tehtnice i. t. d., napravljati in v promet spravljati samo na podlagi danih državnih predpisov (merosodni red od 19. decembra 1871 št. 171 drž. zak. z dodatki in red za mero in utež od 23. julija 1871 drž. zak. št. 16 z l. 1872, in od 12. januarja 1893, drž. zak, št. 10). Na drugi strani je treba za zaupanje, katero ima posameznik vsled označenega državnega nadzorstva za pristnost in nepopačenost, tem večjega varstva proti zlorabi zato, ker se popačenje lahko zgodi, a tudi težko zasledi, zlasti ker je natančna preiskava v občnem prometu večkrat nemogoča in tudi ni v navadi. Iz povedanega se pa da sklepati, da je najprvo besedi »mera in vaga« v §-u 199 *lit. c*) kaz. zak. vzeti po njenem besedilu, t. j. v ožjem zmislu in da ti besedi značita orodje za mero in tehtanje, katero je napravljeno po normalnem uzorcju in katero se že po vnanji obliki spozna za takšno orodje. Nepristna ali pičla mera in vaga v zmislu te zakonove določbe je nadalje tista, katero se je znotraj, stalno nekaj premenilo bodisi glede kubične vsebine, specifične teže, konstrukcije itd. in se te premembe prav zato ne dajo lahko spoznati na zunaj. V le-tem slučaju pa to ne velja. Če se polaga časniški papir v skledico kake tehtnice v ta namen, da se napačno tehta in tako kupce oškoduje, tedaj je to brez dvojbe goljufivo dejanje, ni pa hudodelstvo, kakršno določa § 199 *lit. c*) k. z. Kajti ni ugotovljeno, da bi bila *A* rabila nepristno, popačeno utež ali tehtnico proti predpisom, a ona tudi ni, položivši časniški papir, ki se ga je dalo vsak čas takoj odstraniti, učinila v notranji konstrukciji tehtnice nikake organične, stalne premembe, ki bi utegnila tehtnico samo napraviti za nepristno. *A* je torej sicer s pravilno tehtnico, toda napačno tehtala, in zategadelj je njeno dejanje treba presojati edino le po §-u 197 k. z.

Potemtakem je bilo ničnostni pritožbi ugoditi, izpodbijano sodbo po §-u 288 odst. 2 in št. 3 k. pr. r., ker je nična, razveljaviti in *A* spoznati za krivo prestopka goljufije po §-ih 197, 461 k. z. in sicer to na podstavi dejstev, katera je ugotovilo sodeče sodišče in pa z ozirom na to, da škoda (§ 200 k. z.) ne presega meje 50 K.



Izpred upravnega sodišča.

Predočba pomislekov zoper navedbe davčnega zavezanca v svrhu priredbe osebne dohodnine mora biti utemeljena.

C. kr. upravno sodišče je z odločbo od 5. maja 1902 št. 4194 na pritožbo zoper odločbo prizivne komisije za osebno dohodnino v Ljubljani (razpis c. kr. fin. ravnateljstva v Ljubljani od 30. januarja 1900 št. 23114) po javni ustni razpravi spoznalo za pravo:

Izpodbijana odločba se razveljavlja radi pomanjkljivega postopanja.

Razlogi.

Pritoževatelj je v svoji za l. 1899 podani napovedi k osebni dohodnini pripoznal svoje dohodke iz zemljišč s . . .	4400 gld.
iz posesti poslopij s	60 »
iz samostojnih podjetij s	1700 »
iz premoženja na glavnici s	3934 »

skupaj z . . . 10.094 gld.

odbitke na davkih, obresti od dolgov, trajna bremena

in zavarovalnino s	3185 »
------------------------------	--------

torej obdavčni čisti dohodek 6909 gld.

Davčno oblastvo je pa proti pravilnosti te napovedi imelo pomisleke ter jih je z dekretom z dne 14. maja 1899, št. 1408, predložilo pritoževatelju tako-le:

1.) Ker ste bili v zadnjih treh letih prejeli za les iz svojih gozdov visoke zneske, je napovedani dohodek iz zemljiške posesti razmerno premajhen in je torej dvomiti o tem, odgovarja li priredbenim predpisom napovedani preračun Vašega dohodka

iz zemljiške posesti, zategadelj Vas pozivamo, da natančneje pojasnite, če ste zares napovedali vse iz te zemljiške posesti prihajajoče Vam prejemke v njih polni višini, oziroma če niste napravili nobenih, zakonito nedopustnih ali previsoko nastavljenih odbitkov. — 2.) Zlasti pa izvolite navesti, koliko ste v letih 1896 in 1897 izkupili za smreke in hrastovje iz gozda J. Zraven bi bilo, če mogoče, pridejati tudi pogodbe, sklenjene v tem oziru z odjemalcema K. in L., ker si je bila prizivna komisija povodom Vašega predlanskega priziva pridržala, da se bo na napominano izkupilo kasneje oziralo, ako bi natančneje poizvedbe dognale, da bi bilo to v zakonu utemeljeno. — 3.) Z ozirom na obseg Vaše tovarne je napovedani dohodek iz nje razmerno majhen in se dvomi, odgovarja li priredbenim predpisom napovedani preračun teh dohodkov; zategadelj Vas pozivamo, da natančneje pojasnite, ali ste se pri njih preračunu v resnici v polni višini ozirali na vse tozadevne prejemke, oziroma če niste napravili nobenih zakonito nedopustnih ali previsoko nastavljenih odbitkov; v to svrho bi bilo resnične prejemke in izdatke zadnjega leta delajlirati po kategorijah.

(Daljnji pomisleki št. 4, 5, 6 in 7 se tičejo dohodkov iz poslopij in kapitala ter višine nastavljenih odbitkov, za kar pa tukaj ne gre.)

Ker je pa pritoževatelj temu pozivu zadostil v toliko, da je predložil detajliran račun prejemkov in izdatkov glede dohodka iz zemljiške posesti, iz poslopij ter iz tovarne, dalje glede odbitkov in bremen in ker je temeljem tega računa vzdrževal svoje fasijske navedbe, obenem pa tudi zanikaval, da bi bil za spekulacijo kupil posestvo J. in napravil kak spekulacijski dobiček pri prodaji rastočega lesovja v letih 1894 in 1895, — je davčno oblastvo vsled navedeb zaslišanega zaupnika preračunalo pritoževateljev dohodek iz tovarne na 6666 gld. ter po poizvedovanju dognalo, da je pritoževatelj kupil l. 1894 posestvo J. za 34.000 gld., a da je dobil za rastoče lesovje, odprodano v letih 1894 in 1895, 26.000 gld. in l. 1898 za zemljišča potom parcelovanja 25.768 gld., torej skupaj 51.768 gld. izkupila in bi bil tako v primeri s plačano kupnino 34.000 gld. napravil baje spekulacijskega dobička 17.768 gld.; od tega se je potem na izkupilo za zemljišča iz leta 1898 zaračunala tangenta 7466 gld.

Cenilna komisija je potem po predlogu davčnega oblastva določila dohodek pritoževalca iz zemljiške posesti kakor v napovedbi na 4400 gld.
 iz poslopij na 220 »

iz samostojnih podjetij, in sicer:

iz tovarne okroglo na 6000 gld.

iz spekulacijskega dobička pri prodaji

posestva J. na 7466 » 13.466 »

iz glavničnega premoženja kakor v napovedi na . . 3934 »

torej vsega skupaj na . . . 22.020 gld.

odbitke je ugotovila kakor v napovedi s 3185 gld. in tako obdačila čisti dohodek v znesku 18.835 gld. na 50ti dohodni stopnji.

Prizivna komisija je pa vsled priziva pritoževalčevega z izpodbijano odločbo določila davčnoobvezne dohodke iz zemljiške posesti in sicer:

iz gospodarskih zemljišč, kot lani z zneskom 2100 gld.

in prištevši vrednost v tovarni porabljenega

in v računu za tovarno med izdatke po-

stavljenega lesa po 3100 m³ z zneskom 3100 » 5200 gld.

iz poslopij na 220 »

iz tovarne po povprečnih dohodkih l. 1897 z znesku

6000 gld. in leta 1898 v znesku po 4000 gld.

(= 10.000:2) na 5000 »

iz spekulacijske kupčije v J. na 7466 »

iz glavničnega premoženja na 3934 »

skupaj na . . . 21.820 gld.

in odbivši uveljavljene izdatke po 3185 »

torej davčnoobvezni čisti dohodek na 18.635 gld.

Ker je tako davčni postavek na 50ti dohodni stopnji ostal taisti, se je priziv zavrnil, češ, da pritoževalci ni ovrgel izraženih mu pomislekov in da je cenilna komisija določila davčno stopnjo po zmislu §-ov 159—171 osebnodohodninskega zakona, pravilno uporabivši priredbena načela (§-i 209—214 istega zakona). —

V pritožbi se ta odločba izpodbija radi pomanjkljivega postopanja in očita posebno, da sta se kršila predpisa §-ov 210 in 222 osebnodohodninskega zakona, ker so se bili pomisleki pomanjkljivo izrazili.

Upravno sodišče je zares spoznalo, da je postopanje pri tej priredbi davka bistveno pomanjkljivo.

Kajti prizivna komisija je dohodek pritoževatelja iz zemljiške posesti določila po dohodku prejšnjega leta 1898, in sicer po katastralnem čistem donosu v znesku 2815 gld. brez lesa, ki se podela v tovarni, z 2100 gld. ter prištevši leta 1898. v tovarni porabljeni les po 3100 m^3 v vrednosti 3100 gld., skupaj s 5200 gld.

Za to določitev pa prizivna komisija ni imela nikakih pripomočkov, iz katerih bi se dalo natanko po številkah spoznati dohodek leta 1898., zlasti ker dohodek leta 1897., ki se je bil ugotovil radi obdačenja za 1898, ne more biti pripomoček za dejanski dohodek leta 1898 (§ 263 osebnodohodninskega zakona). Ker ni bilo takih pripomočkov, je prizivna komisija pač smela določiti ta dohodek po §-u 214 osebnodohodninskega zakona potem vcenitve, toda v to svrho bi si bila morala iz vnanjih znakov izvajati sodbo o velikosti dohodka in pri tem pred vsem upoštevati ves gospodarski položaj davčnega zavezanca, višino potroškov in mejsobno razmerje posameznih virov dohodkov.

Ugotovitev teh vnanjih znakov bi tudi po načelu, ki obvladuje osebnodohodninski zakon in ki zahteva zaslišanje in sodelovanje strank pri določanju podlage za obdačenje, morala biti izražena v utemeljeni predočbi pomislekov. Po stanju spisov se pa to ni zgodilo, ker se merodajni vnanji znaki niso niti ugotovili, niti se je v tem oziru stranki izrazil kak pomislek.

Prav tako je postopanje pri določanju dohodkov iz samostojnih podjetij pomanjkljivo. Kajti kar se tiče dohodkov iz tovarne, tedaj se znači tozadevna, z dekretom z dne 14. maja 1899, št. 1408, izvršena predočba samo kot poziv, naj se napoved na to stran izpopolni, namreč da se razjasnijo in detajlirajo prejemi in izdatki. Temu pozivu je davčni zavezanec zadostil v svojem odgovoru z dne 24. maja 1899, ko je detajlirano navedel prejeme in izdatke in utemeljil svoje fasijske navedbe

Če pa komisija teh navedeb ni smatrala za pravilne ter je menila, da ji pri preračunu tega dohodka ni treba gledati nanje, morala bi bila te svoje pomisleke proti navedbam davkoplačevalca njemu tedaj naznaniti z utemeljeno predočbo pomislekov. Kajti šele tako bi bil davčni zavezanec mogel spoznati pomisleke proti svojim navedbam in njih razloge ter jih ometati z dokazili, ki bi jih imel znabiti na razpolago. Taka utemeljena predočba pomislekov se pa glede tega dohodka pritoževalju sploh ni vročila.

Isto velja o spekulacijskem dobičku, ki se je vzel za davčno podlago s tangento 7466 gld., in sicer vsled prodaje posestva J. po parcelah. Pritoževatelj sploh ni tozadevnih dohodkov fatiral v svoji napovedi. Komisija je tedaj ta dohodek ugotovila temeljem dognanih poizvedeb in po razmerni razdelitvi dobička, ki se ga je baje doseglo s kupnino za zemljišča v znesku 25.768 gld. V predočbi pomislekov od 14. maja 1899 se je pa opozarjalo samo na les, ki se je v letih 1894. in 1895. odprodal K-u in L-u, ker se je obdačenje teh odprodaj bilo izrecno pridržalo v prizivni odločbi o osebni dohodnini za leto 1898., a je v resnici izostalo vsled razjasnil in ugovorov, katere je bil podal davčni zavezanec v svojem odgovoru na predočbo dne 24. maja 1899.

In ker se glede spekulacijskega dobička v znesku 7466 gld., ki se je dosegel pri parcelovanji posestva J., sploh ni napravila predočba pomislekov, še manj pa utemeljena, tedaj priredbeno postopanje že v tem oziru ne odgovarja jasnemu predpisu §-a 210 osebnodohodninskega zakona in je zategadelj bistveno pomanjkljivo.

To uvaževaje moralo je upravno sodišče izpodbijano odločbo razveljaviti po §-u 6 zakona z dne 22. oktobra 1875, drž. zak. št. 36 ex 1876.



Listek.

Vojni člani

za c. in kr. vojsko v slovenskem jeziku iz l. 1798.

Priobčil P. pl. Radics.

(Dalje in konec.)

XXII.

Kader se v' boj, al v' pretep pride, nima nobeden ropati, al pleniti, predem je sapovedano; kdur se v' tem pregrehi, ta jimá od fvojga officirja pod sgubljenjam fvoje zhafti v' ti prizhi pofekan biti.

XXIII.

Ta jifti, kateri fvoje bandero zhes sveftobo inu perfego sapufti, inu k' fovrashniku, al kamerkoli vbeshi, jima obefhen biti; inu njego, v' nafhah deshelah lesheozhe laftno premoshenje notri potegneno biti.

Leta fhtrafa sadene bres ras-lozhka vunajne inu domazhe rojake, inu velá ne le famo per teh, kateri per drugih potentatih v flushbo ftopijo ampak tudi, aku so rezhi potem, per takih, kateri se pod enim drugim regimentam pufte vbermati; al le vbeshi, bres de bi v' foldafko flushbo ftopili.

Aku se en vbeshnik (Deserteur) tem, kateri sa njim segajo, inu ga nasaj dershati ozhjo, v' misli eniga vbíti s' filo, inu s' smertnim oroshjam v' bran pofravi, toku more on, al je eniga ranil, al zelo vbil, al ne; vfelej po vishi tiga fhtrantrehta, al ftojezhe pravize sa pofhtrafan biti, inu jimá to sa taki pergodik ftojezhe pravize postavleno fhtrafo na glavi preftati.

Sazhetnik ene vbeshlive tovarfhije, more toku pofhtrafan biti, koker en pravi vbeshnik, aku lih vhajanje se ni sgodilo; inu misál vjiti, predem se sgodi, na dan prifhla.

XXIV.

Nobeden, bodi kdor ózhe, fme v', al is pregradov, inu is fortéz drugej vun, al noter jiti, koder skus navadne vrata, inu kraje pod fhtrafingo glavo sapadfti.

Tudi se morjo tijifti sa preftopnike letega artikelná dershati, kateri skus kasarme inu Quartierje prelomijo, al zhes sid, al zhes strehe lasejo, sakaj vfelej je mislit, de fe is hudęga dela, inu de fe take poti vsamejo, inu is-jifhejo, de bi nobeden ne videl, al ga nobeden nesamerkal; tedej jima vahta eniga takiga, kateri to dela, al v' areft vseti, al zhe ne more, vftreliti.

XXV.

Roparija na zefti jima s' obefhenjam poshtrafan biti.

Roparije fe eden deleshen fturí, kader eden eníga na fvitli zefti is silo popade, s' palzo al filnim shuganam obropa, al obropiti ozhe, eno toku jimenuvano popotnizo is-shuga, al na eno silno visho kej slabiga sa kaj dobriga premenjáti ózhe; pomagavzi ravno to fhtrafo dobiti jimajo; inu leta fe skus leto namanfha, aku lih te vkradene, al is-shugane rezhi fe fuper nafaj dobé, al zena od njih je majhina bila; kjer je sadofti, de fe eden sa tega volo na zesti snajde, sakaj skus to fe deshelni pokoj prelomi. Tudi je roparija, kader fe fovrashnikovim Ludem po desheli, famo od febe inu bres povelja kaj takiga sgodí.

XXVI.

Vfaka ozhítna prefilnoft more na shivlenji poshtrafana biti.

Ta artikel al Sklep v' febi obderfhij vse Silnosti, katere fe s' premlenjam ozhitniga mirú, inu varnosti na posélenih, kupzeh, inu takih vezh, ja bres povelja zelu v' fovrashneh deshelah, koker tudi proti folo-guardiji sgode, al v' sadnim pergodki Solva guardija, al v' komandiranih foldatih, al v' brambnih pifmíh obstoji.

XXVII.

Ravno leta fhtrafa je tem, kateri eniga h' temu sapelejo; postavlena.

Tukaj bodo tudi fgorni al nishi officirje sa stopleni, katere skus perfte gledajo, inu letó prepufté.

XXVIII.

Vfaka vbítva eniga zhloveka jimá na shivlenji poshtrafana biti.

Aku lih ta tukej namirjena fhtrafa le enim radavolnimu vbijavftvo je namenjena, toku bo vunder eden, kateri al is nemarnofti al popufhenja fvoje pufkfe eniga drugiga okrog pernefe, s' jezho, inu sadershanji te rezhi, kader on, postavim te savol tega pofebno perpovedane previdenja ni dershál, tudi ojftrejfhi poshtrafan.

XXIX.

Kdor pred fovrashnikam fvojo dolshnoft ne fturí, tedej to nar-oftudnífhi delo dapernefe, ta sgubí fvojo zhaft, inu je na shivlení sa poshtrafati.

XXX.

Tatvína toku dobro na vojfki, koker v' Garnisoni je zelo terdnu prepovedana. Majnfhi tatvine jimajo po she fturjenim po-

vernênji, koker pregreha, inu njeni obštavki vundadó, to nar mejn s' ojstro jezho, al skus fhíbe-tezhenje pofhtrafene biti.

Letá gnuŋna pregreha, al bodi v' desheli eniga perjatela, al foverashnika, bo po pravizah grosóvítno pofhtrafana, sizer pak to v' foverashni desheli vzhaŋfih napovedano ropanje, al plenenje ni sa eno tatvíno dershati. Sraven pride tudi samerkati, de ta pokrívavíz, ja zelu tajífti, kateri kaj najde, inu ne pove, ravno tako sa eniga tatu velá.

XXXI.

Kateri Strel, hranbo sa oroshje, vojskno perpravo in shivesh okrade, ta jima od shivlenje pridti.

Letó fhtrafo velá, zhe bi ravno tatvíva fhe toku majhína bila: femkaj tudi fhliŋhijo ti jífti, kateri Regimenta, -- kompanije -- al Escadrona dnarjov fe podŋtopljo, al sajigrajo, inu sploh vŋi, kateri deshelo okradejo, te njim isrozhene dnarje, katire oni sarajtat jimajo, k' fvojmu pridu obernejo, inu s'tem golfijo delajo.

XXXII.

En Tovarfh, kateri tiga drugiga, al en Hlapèz, katiri fvojga goŋpoda okrade jimá po fposnaju ebefhen biti.

Semkaj tudi letó fhliŋi, de nobeden timu drugimu fvoje doblene, al v'jete ludi s' filo al koker drugazhi od-vsame. Smotnjáve, katere fe tukaj sgoditi snajo, morejo ti Vikfhi ras-foditi.

XXXIII.

Kateri officir, al nishi officir je zeftne roparije, al tatvíne deleshen, ta jima koker en zeftni ropar, al tat fhrafan biti.

Kateri tedej h' temu skus perfte gleda, inu perpufti, je ravno taku sa fhtrafat.

XXXIV.

Kateri naláfh v' desheli eniga prijátela, bres povelja tudi v' desheli tiga foverashnika poshiga; ta jima obefhen biti.

Ta befeda: nalaŋh she doŋti fkashe, de tukej ni govorjenje od ognja, kater po nevedama vun pride; vunder v' tem ni vfaki sa nedolshniga der-sháti, ampak tajífti, skus kateriga neprevidnost inu nemarnost ogèn vun pride, vfelej zafluŋhè po sasdevánji, inu posnajdenji fhtrafan biti.

XXXV.

Nobeden officir nefme fvojnim foldatam njih plazhilo, vfak-dani dnár, brefhen (Proviand) &c. nasaj dershati: kdor zhes leto dela, ta jima sraven sgube fvoje flushbe na zhaŋfti inu shivlenji fhtrafan biti.

Sraven fe le samerka, de en foldát fe nima podftopit, fvojga officierja savol nasaj-dershanja leteh rezhi poprej toshíti, koker de she dobro ve, de mu she flifhi.

XXXVI.

Kateri Havptmon, al Rittmajfter per muhtri ni svefto ravnál, jima koker eden bres zhaftí ob flushbo pridti, inu koker, kateri perfege ne dershi, fhtrafan biti.

Po tem fe saftopi, de nobeden, bodi per muhtri, v' rajtanji, al drugej, ne te narmajnfhi potuhe ne fme fturíti, inu eniga zhes fvoje fpoftjenje, inu dolshnoft neperpufteniga dobizhka, jifkati, koker poftavim, kader bi per samerkvanji fvojih foldatov te, kateri nifo sraven, koker prizhejzhe noter poftavil, te damu fpufhene samovzhal; al zha, kader fo prozh fhli, al nasaj prifhli, isvefto noter dal, inu vezh takiga: kar ne le famo Hauptmanna al Rittmajftra, ampak tudi vfakiga sapopade.

XXXVII.

Vfé vjete, koker tudi doblena artilerija, Oroshje, strel, kojnji, Proviant al shivesh, Pavke, fhtandare, bandera, Kanzlija, vojfkna kafa, inu take rezhi jimajo pod veliko fhtrafo Generalftvu isrozhene biti.

XXXIII.

Vfakiteri foldat jima na fvoje oroshje, strel inu nothno fkerbno gledati, tudi ne saftaviti, al zelo predati, pod vifoko fhtrafo.

Kdor pak fvoje oroshje, al strel pred fovrashnikam naláfh, al od ftrahú prozh vershe, ta bres milofti glavo sapade.

XXXIX.

Bojvanje med dvema (Duellum) ni perpufheno; inu ti, kateri kaj takiga fturé, jimajo po sapovedi te zhes to vun dane poftave (Duellmondat) ob glavo djani, al po snajdenji, od njih flushbe odftavljeni is saprenjam v' eno fortizo, al sizér na to narojftrejshi visho fhtrafani; inu ti sraven, koker pomagáviz (Secundant) pervseti ravno leti fhtrafi podversheni biti.

Koku dalezh ena pravizhna bramba pofhtenja, inu dobriga jimena na mejfti super vfakiga bojvavza feshe, je v'rezheni poftavi od 20^a. Junia 1752 is-loshéno.

XL.

Kdor eniga ozhita, al omersij, jima per ti prizhi po povelji te dvojno-bojni poftavi (Duellmandat) fhtrafan biti.

XLI.

Nobeden ne fme pod nar grosovitniſhi fhtrafo ſvojimu hiſhnimu goſpodarju kaj is filo ſturſti.

Pod tem vſe fê forte file karkoli ſa eno jime jimájo, ſaſtopijo, inu nobeden nima od ſvojga hiſhniga Goſpodarja vezh terjati, koker kar mu gre, ſraven pak fi perſadeti, ſ'tajiftim vſelej v' dobri ſaſtopnoſti ſhiveti.

Officir, kateri eniga goſpóda, al od flushbe meiſtne Goſpodſke, al eniga Zefarfkéga flushabnika tepſti fe podſtopi, jima na to nar oſjtrejſhi viſho, ja zelu po ſadershanji te rezhi, zelu ſ' od-ſtavlenjam od flushbe; en niſhi officir, al gmaſfoldát pak, kateri fe nad takimi ludmij pergrefhé, ſ' eno oſjtro ſhivotno fhtrafo poſhtrafan biti.

XLII.

Nobeden fe neſmé na voſſki al v' garnisoni bres potrebniga pervolenja od ſvoje trume prozh podati, ſhe mejn pak zhes nozh vun oſtati per fhtrafi ſvojga teleſa al ſhivlenja.

Po tem, koker je fhkoda, katera fe je ſkus to prozh-podanje al ſhe ſgodíla, al fe ſgodíti ſnala, bodi velika al majhina, fe tudi poſtavi al majnſhi al oſjtrejſhi fhtrafa.

XLIII.

Kdor bres terdniga ſ'govora, kader fe ob pravim zhafi trobenta al bobna, ſhe ni per ſvoji trumi, jima v' ſhelesje pridti, ja koker je rezh, na teléſi, inu ſhivlenju fhtrafan biti.

ſraven fe pák ſupet more na rezhi, koker ſo, prevdariti.

XLIV.

Pre'huſhtva,¹⁾ d loternija,¹⁾ kurbarija,¹⁾ nezhiſtoſt zhés naturo¹⁾ jimajo po poſtavah, katere ſo per armadi narejene, po-fhtrafane biti.

Nobeden ne fme pertepen²⁾ inu perloſhniz²⁾ ne per voſſki, ne v' garnisoni pod terdno fhtrafo derſhati.

XLV.

Kôzhe, Planke, Ploty, inu rodovitne driveſa fe bres povélja neſmejo doli potergati, ne polhkoduvati.

Pod tem ſo vſé naprave, katere k' vſeh potrebi flushijo, ſaſtoplene; Letá prepóved tudi na ſovraſhnikovi deſheli velá.

¹⁾ Ehebruch, Unzucht, Hurerey, und Unkeuschheit wieder die Natur.
Deutscher Text der Kriegsartikel unter Kaiser Franz II.

²⁾ Maitressen, ²⁾ Concubinen ebenda.

XLVI.

Kdor radovolno njive, Ledine, verte konzha, jima po sadevanji fhtrafan biti: bodi ali na deselah eniga perjåtela, al fovrashnika: inu pod tem artikelnam se saftopijo vse rezhi sa shiveti, naj jimajo jime, kar sa eno ozhjo.

XLVII.

Vse gmej pregrefhenja bodo po per armadi navadnih naglavenih pravizah poshtrafane.

XLVIII.

Nobeden ne fme, kdorkoli je, od vifoke ali nishi verfte eniga hudobnika, kateri zhes lete voifkne fklepe, al sizér, fe je mozhnu pregrefhil, fapelívo, inu vedejózhe gori-vseti, gori-dershati, inu fkrivati pod fhpotlivim odftavlenjam od fvoje flushbe, al zelu pod fkrafo na telefí, inu shivlenji.

XLIX.

Aku bi flushba potrebuvala, de bi se kaj vezh k' letim artikelnam al perdjalo, al prenaredílo; toku jima to skus ozhitno trobentanje, al skus bobnanje osnaneno biti, inu letó toku dobro fe dershati ravno koker bi v'tih artikelnih ftalo.

L.

De bo tedej vfaki lete artikelne vejdit mogél, fe imajo per regimentih, kompanijah, al Eskadronih, kolikrat fe bo sapovedalo, novinzam¹⁾ pak, koker hitro k' regimentu pride, skus Auditorja, al sizér od kdor drugiga naprej brati; tem pak, kateri Nemíthko nesnajo, v' njih jesiki dobro is-loshiti.

Perfega.

Po tem kir fo sgorej ftojezhi vojtkni Sklepi naprej brani, inu fe po navadi trije perfti: palèz, kasavez, inu frednik kvifhku vsdigniti; taku bo od Auditorja, al od kdor drugiga h' temu poftavljeniga leta Perfega doli-brana, inu fa njim od vfakiga glafno rezhena, namerzh:

¹⁾ Recruten.

Mi perfeshemo k' Bogú timu nar vikshimu inu vsegamogozhnimu na nashe teló, de mi timu Svitlejshimu, velikomozhnejshimu, inu nepremaglivshimu Fürшту, inu Gospodu Franzu timu Drugimu, isvolenimu Rimskimu Zesarju, na Nemshkim, Ogerškim, Pömskim, v Galiziji, Dalmaziji, Kroaziji, Slavoniji Kralju, vikfhi Vojvodu v' Oeſterreichi, Nafhimu vtemiloſtnimu Gospodu; tudi Svetimu Rimskimu Zesarſtvu, inu od Njih Zesarſke kraljeve Svitloſti vúnkej, uſim Njih Generalam inu Officirjam, kateri nam v' Njih jimeni ſa sdeſj inu poſehmalo bodo kaj ſapovedat jimeli, poſebej Nafhimu Oberſtarju, Oberſtleitnantu, Oberſtwahtmeiſtru, tudi drugim vikſhim inu niſhim Officirjam pokorni, ſveſti, inu podloſhni biti, njih zhaſtíti inu ſpoſhtuvati, po njih ſapóvdeh inu prepóvdeh ſe ſveſtó derſhátí, na poti, al na vahti, ponozhi inu podnevi; proti, al pred ſovraſhnika, v' bojvanji, ſhturmanji, v' vojkuvanji, v' ſkrivnim vmiſhljeni, inu v' vſih drugih perloſhnoſtih na vodi al na fuhim, kokerkoli naprej-pride; tudi koku, inu kje bo flushba Njih zesarſke-kraljeve Svitloſti potrebuvala, inu toku junafhko, pokorno, inu dobro derſhati, koker ſe poſhtenim inu ſalim ſoldatam ſpodobi: po teh od zesarſke-kraljeve ſvitloſti poterjenih Vojkſnih artikelnih, v' vſih ſklepih, inu perſtaveh vſelej ſe ſadershati: zhes vſé ſovranike (ſovraſhnike!) Njih zesarſke-kraljeve Svitloſte, nobeniga vun-vſetiga, vſelej kader bo treba, poſhteno, junafhko, inu moſhko ſe vojkovati, inu bojvati, tudi ſ' letém na nobeno viſho ſkus piſma, ſgovor al ſaſtopnoſt derſhati nikoli od naſhiga Regimenta, kompanije, trume, al bandera, Eſtandarte od-tegníti, inu ódſtopíti; ampak ozhmo ſraven ſhiveti inu vmreti; koker ref nam Bog pomagaj inu fveti Evangelium ſkus Jeſufa Chriſtufa Amen.

De pak vſaki ve, kaj perſega v' ſebi jima, inu kaj ſa ena groſno pregreha je: po krivim perſezhi, al perſego preſtopíti; toku je tukaj ſamerkati de tajíſti, kateri ſe zhes leto pregreſhi, ſraven zhaſne na to poſtavlene ſhtrafe, tudi Boſhjo jeſo na ſe vlezhe, inu toku rekozh Boga proſi, de mu nima nikoli k' troſhtu, inu na pomozh pridti.



Književna poročila.

Izvršilni red z dne 27. maja 1896 drž. zak. št. 79 z uvodnim zakonom z dne 27. maja 1896 drž. zak. št. 78 in drugimi zadevnimi zakoni, ukazi in razpisi ter odločbami c. kr. najvišjega sodišča. — Uredil Ivan Kavčnik, c. kr. sodni tajnik. V Ljubljani 1902. Izdalo in založilo društvo »Pravnik«. Natisnili J. Blasnikovi nasledniki.

S tem naslovnim listom je začetkom avgusta meseca izšel III. zvezek zbirke avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku, ki jo za praktično rabo izdaje društvo »Pravnik«. Tega zvezka mora še posebej biti vesel vsak pravnik, ki hoče ali mora poznati slovensko besedilo zakonitih ali naredbenih predpisov. Kajti v tem delu g. sodnega tajnika Kavčnika niso zbrani samo vsi zakoni, ukazi in razpisi, tvoreči novo naše eksekucijsko pravo, temveč dodana je v ilustracijo in boljše razumevanje tega gradiva tudi tozadevna dosedanja judikatura najvišjega sodišča skoraj v polnem obsegu. Tako je torej naša zbirka prehitela vse slične zbirke izvršilnega prava, koje dosedaj še niso opremljene z odločbami vrhovnega sodišča, in jo bodo praktični juristi tem rajše jemali v roke. Notranje dispozicije in vsebine, vzlasti tudi jezikovne strani tega zvezka ne pretresamo danes. Kar je na prvi pogled jasno, je to, da je lična knjiga, obsegajoča 642 str., sestavljena z izredno marljivostjo in spretnostjo. Občna sodba je, da se je gosp. urednik Kavčnik pokazal mojstra. Glede jezika je hodil previdno, srednjo pot, in sta mu pri tem pomagala urednik Terminologije gospod dr. Babnik in urednik državnega zakonika gospod dr. Vidic. V posebnem dodatku (str. 499—633) je priobčena posebna terminologija za tvarino zvezka, da se tako vsled novih zakonov popolni dr. Babnikova Terminologija. Prepotrebno kazalo (str. 525—633) je sestavil gospod sodni tajnik Milčinski. Tako je sodelovanju, v prvi vrsti pa seveda gosp. Kavčniku zahvaliti, da je III. zvezek naše zbirke z aktualno vsebino uspel jako lepo in častno. Knjiga se je že obilo naročila. Prevzvišena gospoda predsednika višjih deželnih sodišč v Gradcu in Trstu sta se zahvalila društvu »Pravniku« za doposlani jima izvod ter ob enem izjavila, da hočeta podrejena sodišča opozoriti na to delo. Predsedstvo nadsodišča v Gradcu je zajedno predlagalo, da se knjiga naroči za uradne knjižnice sodišč. Res so si nekatera sodišča že uradno dala doposlati knjigo, sklicuje se na ukaz višjesodnega predsedstva. Tudi je ukaznik c. kr. justičnega ministerstva priobčil o njej naznanilo. Tako je z g. urednikom vred tudi društvo »Pravnik« zadobilo priznanje, da je storilo nekaj koristnega in potrebnega, izdávši ta zvezek svoje zbirke. Cena se mu je nastavila s 6 K, torej glede na obseg njegov in naše razmere jako nizka.

»Slovenski Pravnik« izhaja 15. dne vsacega meseca in dobivajo ga člani društva »Pravnika« brezplačno; nečlanom pa stoji za vse leto 10 K, za pol leta 5 K.

Uredništvo in upravništvo je v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 26; naroča se tudi pri O. Fischerju, knjigotržcu v Ljubljani, na Kongresnem trgu.

$$3150:4 = 787.5$$

35

305

3150

787.5

39375

25
110

39375

$$46650:4 = 11662.5$$

46650: 344